

Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015

HELI NIEMI

Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015

HELI NIEMI

ELINVOIMAA ALUEELLE 11 | 2012

LAPIN NUORISOPOLITIIKAN KEHITTÄMISOHJELMA 2015

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kansikuva: Auringonlasku ja lumilautailu. Anita Raunio/Vastavalo.fi. 2011

Painotalo: Kopijyvä Oy

ISBN 978-952-257-663-7 (painettu)

ISBN 978-952-257-664-4 (PDF)

ISSN-L 2242-282X

ISSN 2242-282X (painettu)

ISSN 2242-2838 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-664-4

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Esipuhe

Nuorten hyvinvointi on ollut esillä viime aikojen keskusteluissa: kiinnostus ja myös huoli nuorten pärjäämisestä on lisääntynyt. Valtakunnallinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma vuosille 2012–2015 sekä vuoden 2013 alusta voimaan tuleva Nuorisotakuu sisältävät paljon toimenpide-esityksiä. Valtakunnallisten ohjelmien toimeenpanovastuu on alueellisilla ja paikallisilla toimijoilla. Kriittisin kohta onkin, miten valtakunnalliset linjaukset muuttuvat konkreettisiksi teoiksi.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) käynnisti vuoden 2011 kesällä hankkeen, jonka tarkoituksena oli laatia vuoteen 2015 asti ulottuva Lapin nuorisopoliittinen ohjelma. Ohjelma on ainutlaatuinen Suomessa ja siinä kootaan yhteen niin nuorisolain, lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman kuin nuorisotakuun toteutukseen liittyvät toimenpiteet. Ohjelmassa haetaan konkreettisia toimenpiteitä, minkä johdosta myös ohjelman aikajänne on varsin lyhyt.

ELY-keskus haastoi lappilaisia toimijoita yhteistyöhön Lappia koskevan ohjelman laatimisessa ja kiinnostus ylitti odotukset. Ohjelmatyöskentelyyn ja ohjelmaluonnosten kommentointiin osallistui yli 400 nuorten kanssa toimivaa henkilöä alue- ja paikallistasolta. Lisäksi kuulumme nuorten näkemyksiä eri foorumeilla. Ohjelman visioksi muotoutui ”turvallisesti tulevaisuuteen tähtäävä nuori, jonka tukena on ennakoiva, nuorten yksilölliset tarpeet huomioon ottava ja nopeasti reagoiva laaja-alainen palvelujärjestelmä”. Visio pitää sisällään sekä nuorten oman toiminnan että nuorten tarvitseman kannustuksen ja tuen. Ohjelman taustalla oleviksi arvoiksi määriteltiin yhteistyö, välittäminen ja luovuus.

Toimenpide-ehdotusten kirjo oli laaja ja niistä tiivistettiin nyt julkaistava Lapin nuorisopoliittinen ohjelma. Ohjelmassa on kolme toimenpidekokonaisuutta: yhteisöllisyys voimavarana, sujuva koulutus- ja työllistymispolku sekä itsenäinen arki, jotka sisältävät yhteensä viisi tavoitelinjausta. Tavoitelinjauksia on täsmennetty yhteensä 15 toimenpiteellä. Kehittämisohjelman toimenpiteistä osa on jo käytössä, osa on kehitteillä ja

osassa on löydetty uusia näkökulmia nuorten palveluihin. Tarkoitus on, että ohjelma luo yhteiset raamit kehittämistoiminnalle ja toimii toisaalta hyvien käytäntöjen levittäjänä ja toisaalta listauksena tarvittavista toimenpiteistä.

Paikallistasolla kuntien nuorisotyöntekijät ovat olleet keskeisessä roolissa ohjelmatyöskentelyssä ja ohjelman toteutuksen käynnistymisessä. Yhdessä laadittu ohjelma on alkanut toteutua jo ohjelman laatimisvaiheessa. Eri puolilla Lappia on käynnissä paljon nuorten hyvinvointia parantavia toimenpiteitä. Merkittävin rooli ohjelman toteutuksessa on nuorisolain mukaisilla monialaisilla nuorten ohjaus- ja palveluverkostoilla. Alueellinen yhteistyöverkosto koordinoi alueellista toteutusta ja seurantaa.

Suuret kiitokset kaikille ohjelman laatimiseen osallistuneille henkilöille ja tahoille! Yhdessä tekemisen voima on uskottoman suuri. Erityiset kiitokset kuuluvat projektipäällikkö Heli Niemelle, joka vastasi projektin ja ohjelmatyön toteutuksesta. Nuorten hyvinvointi on lappilaisten yhteinen tavoite: toivomme nuorten kanssa toimivien hyvän yhteistyön jatkuvan ohjelman toteuttamisessa.

Rovaniemellä 15.11.2012

Ylijohtaja Pirkko Saarela

Strategiapäällikkö Tuija Ohtonen

Sisältö

Esipuhe	5
Kehittämishojelman tausta	10
Kehittämishojelman lähtökohdat	10
Kehittämishojelman tarkoitus	12
Lapin nuorten hyvinvoinnin nykytila	13
Nuorten sosiaaliset suhteet, terveys ja vapaa-aika	13
Koulutus ja työelämä	15
Koti ja asuminen sekä toimeentulo	16
Lapin mahdollisuuksia nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta	17
Ohjelmaprosessi monialaisen yhteistyön käynnistäjänä	18
Kehittämishojelman toteutus	19
Visio ja arvot	19
Monialainen yhteistyö ohjelman toteuttamisen avaintekijänä	20
Kehittämishojelman toimenpidekokonaisuudet	22
Yhteenveto toimenpidekokonaisuuksista	23
I Yhteisöllisyys voimavarana	25
II Sujuva koulutus- ja työllistymispolku	31
III Itsenäinen arki	39
Tausta-aineisto	42
Kuvat	43
Liitteet	44
Liite 1	44
Liite 2	48

*”Olen riittävän hyvä nuori,
vahva kuin Lapin vuori.
Olen löytänyt oman polkuni,
turvallista on kulkuni.
Vaikeuksien yli on vienyt
monenlaiset pitkospuut:
perhe, ystävät ja tuet muut.
Luotan, että selviän,
kun sitkeästi yritän.
Mä tunturille kiipeän
ja tulevaisuuteen tähyän.”*

(Ohjelmatyöskentelypäivän tuotos, 10.11.2011, Rovaniemi)

Kehittämishojelman tausta

Kehittämishojelman lähtökohdat

Lapin nuorisopolitiikan kehittämishojelma 2015 on toteutettu Lapin ELY-keskuksen oman tuotannon ESR-rahoitteisessa hankkeessa ajalla 4.7.2011–30.11.2012. Kehittämishojelma on laadittu maakunnallisena verkostoyhteistyönä Lapin kuntien, Lapin aluehallintoviraston, Lapin liiton, Saamelaiskäräjien sekä muiden keskeisten tahojen kanssa.

Hojelma on tarkoitettu työskentelyvälineeksi ensisijaisesti nuorten palveluiden järjestämisestä vastaavien alue- ja paikallistason päättäjien ja viranomaisten sekä monialaisten yhteistyöverkostojen käyttöön. Kehittämishojelmaan on koottu nuorten hyvinvointia edistäviä alueella toimivia tai kehitteillä olevia hyviä käytäntöjä sekä uusia ideoita. Hojelma luo kokonaiskuvan niistä keskeisistä toimenpiteistä, joita nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kehittämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tulisi Lapissa toteuttaa. Se edistää siten eri toimijoiden välistä tiedonvaihtoa sekä nostaa esiin tarpeita, joita kunnissa tulisi kehittää ja joiden kehittämiseen alueellista sekä paikallista rahoitusta tulisi suunnata. Toimenpiteiden toteutuessa kehittämishojelmasta hyötyvät Lapin nuoret, joiden hyvinvointi, elinolot ja palvelut paranevat.

Kehittämishojelma pohjautuu lainsäädännöllisesti **nuorisolakiin** (2006), joka koskee kaikkia alle 29-vuotiaita lapsia ja nuoria. Nuorisolaki ei sisällä oikeutta puuttua nuoren elämäntapaan, vaan sen tehtävänä on vahvistaa nuoren kohtaamista ja nuoren rinnalla kulkemista sekä yhteisöllisyyttä. Nuorisolain tarkoituksena on 1) tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, 2) edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja 3) nuorten sosiaalista vahvistamista sekä 3) parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Samankaltaisia ennaltaehkäisevän työn tavoitteita

löytyy myös esimerkiksi lastensuojelun, oppilas- ja opiskelijahuollon sekä nuorisotakuun piiristä.

Nuorisolaissa on säädetty nuorisopolitiikan kehittämishojelmasta, jonka valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi. Siinä esitetään valtakunnalliset nuorisopolitiikan tavoitteet ja sillä edistetään ohjelmatyötä valtion aluehallinnossa sekä kunnissa. **Valtakunnallinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämishojelma (LANUKE) vuosille 2012–2015** on toiminut Lapin alueellisen kehittämishojelman lähtökohtana ja työvälineenä. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja arjenhallinta, jotka ovat valtakunnallisen ohjelman kolme kärkeä, ovat muodostaneet perustan myös alueellisen ohjelman sisällöille. Ne ovat ohjanneet Lapin kehittämishojelman sisältöjen rakentumista siten, että ne näkyvät läpileikkaavina teemoina ohjelman toteuttamisen periaatteissa, visiossa ja arvoissa sekä toimenpidekokonaisuuksissa. Lapin kehittämishojelman toimenpidekokonaisuuksia luotaessa on pyritty vastaamaan myös LANUKE-ohjelman esityksiin toimenpiteiden toteuttamisesta alueellisella ja paikallisella tasolla.

Lapin nuorisopolitiikan kehittämishojelmaa 2015 laadittaessa on huomioitu myös vuoden 2013 alussa voimaanastuva hallitusohjelmaan sisältyvä **nuorisotakuu**. Se varmistaa jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaikka- tai kuntoutuspaikan viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Nuorisotakuuseen liittyy myös koulutustakuu, joka takaa jokaiselle juuri peruskoulunsa päättäneelle koulutuspaikan. Lisäksi nuorisotakuu sisältää nuorten aikuisten osaamishojelman, joka tarjoaa ilman koulutusta oleville alle 30-vuotiaalle nuorille mahdollisuuden ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittamiseen. Kehittämishojelma sisältää nuorisotakuun keskeisiä toimenpiteitä Lapissa.

Nuorisopolitiikalla tarkoitetaan nuorisolaissa nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista. Nuorisopolitiikan keskeisenä toteuttamisen keinona toimii monialainen yhteistyö. Valtakunnan tasolla yhteistyötä luodaan lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissohjelmalla, jonka tavoitteena on tiivistää kaikkien ministeriöiden yhteistyötä nuorten elinolojen parantamiseksi ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Paikallistasolla toimintaa ohjaa vuoden 2011 alussa voimaan astunut nuorisolakiuudistus. Nuorisolain (2006) 7a § velvoittaa paikalliset viranomaiset kehittämään monialaista yhteistyötä. Suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa tulee olla **nuorten ohjaus- ja palveluverkosto**. Siihen kuuluvat nuorisotoimen, opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, työ- ja elinkeinohallinnon sekä poliisihallinnon edustajat. Lisäksi verkostoon voi kuulua esimerkiksi puolustushallinnon, seurakunnan sekä muiden keskeisten viranomaistahojen ja järjestöjen edustajia. Nuorisolakiin pohjautuva monialainen yhteistyö koskettaa siten kaikkia nuorten palveluita tarjoavia toimijoita.

Nuorisolakiin perustuvan monialaisen yhteistyön tarkoituksena on parantaa nuorille suunnattujen palveluiden keskinäistä toimivuutta ja vaikuttavuutta. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on

- 1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;
- 2) edistää nuorille suunnattujen palveluiden yhteensovittamista ja vaikuttavuutta;
- 3) suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi;
- 4) edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokoonpano

- Nuorisotoimi
- Opetustoimi
- Sosiaali- ja terveystoimi
- Työ- ja elinkeinohallinto
- Poliisihallinto
- Puolustushallinto
- Seurakunnat
- Järjestöt
- Muut keskeiset tahot, kuten oppilaitokset, työpajat, kunnan muut toimialat.

Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot ovat Lapissa vasta muotoutumassa ja toimintamuodot kehittymässä. Vuoden 2011 lopussa Lapissa 14 kuntaa oli perustanut nuorten ohjaus- ja palveluverkoston, kuusi kuntaa oli valmisteluvaiheessa ja yksi kunta ei ollut vielä aloittanut valmistelua (Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2011). Lapin nuorisopolitiikan kehittämissohjelmapirosessin tarkoituksena on ollut osaltaan vahvistaa paikallisten verkostojen ja niiden toiminnan rakentamista. Paikallisen toiminnan tukemisen lisäksi ohjelman laatimisella on pyritty vahvistamaan nuorten palveluja tuottavien monialaisten toimijoiden alueellista verkostoitumista.

Kuvio 1. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokoonpano.

Kehittämishojelman tarkoitus

Vuoteen 2015 asti ulottuvan kehittämishojelman tarkoitukse-na on parantaa Lapin nuorten hyvinvointia ja elinoloja sekä ehkäistä syrjäytymistä. Sen painopiste on ennalta ehkäiseväs-sä työssä sekä nuorten varhaisessa tukemisessa. Ohjelman yti-menä on nuorten sosiaalinen vahvistaminen, jota toteutetaan luomalla suunnitelma toimenpiteistä, jotka vahvistavat nuor-ten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja aktiivista osallistumista. (vrt. nuorisolaki 72/2006). Toimenpiteiden tarkoituksena on estää nuorten putoaminen palveluiden ja sosiaalisten tukiver-kosten ulkopuolelle.

Kehittämishojelmassa on haettu lisäksi kokonaisvaltaista yhteistä näkemystä nuorten monialaisten palvelujen toteutta-misesta Lapin alueella vuoteen 2015. Suunnitelmaa on raken-nettu tarkastelemalla nuorten hyvinvointia ja palveluita koko-naisvaltaisesti nuoren elämän keskeisten ulottuvuuksien ja eri ikävaiheiden näkökulmasta. Hyvinvoinnin on nähty muodos-tuvan sosiaalisten suhteiden, fyysisen ja psyykkisen tervey-den, toimeentulon sekä asumisen, koulutuksen ja vapaa-ajan toimintaympäristöjen ulottuvuuksista. Nuoruutta on ohjelma-työskentelyn aikana tarkasteltu nivelvaiheita mukaillen alle 15-vuotiaiden, 15-18-vuotiaiden, 19-24-vuotiaiden sekä 25-29-vuotiaiden näkökulmasta.

Kehittämishojelman toimenpiteet koskevat kaikkia alueen alle 29-vuotiaita nuoria. Jokainen nuori voi tarvita sosiaalis-ta vahvistamista jossain elämänsä vaiheessa ja toiset nuoret

tarvitsevat enemmän vahvistamista kuin toiset. Osa nuorista voi tarvita tukea lapsuudestaan lähtien, kun osa puolestaan vasta nuoruusiässä. Ohjelmassa on kiinnitetty erityistä huo-miota niihin nuoriin, jotka ovat siirtymässä peruskoulutukses-ta jatko-opintoihin sekä opinnoista työelämään. Näissä kou-lutuksen ja työelämän nivelvaiheissa nuori hakee paikkaansa koulutuksessa ja työmarkkinoilla. Samalla hänen sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset tukiverkostonsa muuttuvat ja osin hajoavat. Nuorella on tällöin suuri riski jäädä kokonaan yhe-teiskunnallisten järjestelmien ja palveluiden, lähiyhteisöjen sekä muiden tukiverkostojen ulkopuolelle. Pitkittyessään se voi johtaa nuoren moniulotteisiin elämänhallinnan ongelmiin ja pahoinvointiin sekä pahimmillaan yhteiskunnasta syrjäyty-miseen.

Hyvinvointi rakentuu pitkällä aikajänteellä nuoren ja hä-nen toimintaympäristöjensä vuorovaikutuksessa. Nuorten so-siaalinen vahvistaminen sekä ennalta ehkäisevä työ ovat nii-tä elementtejä, joilla luodaan pohja hyvään, tasapainoiseen ja turvalliseen elämään sekä estetään nuorten syrjäytymisen kierre. Ennalta ehkäisevä työ on myös huomattavasti edul-lisempaa kuin korjaava työ. Valtiontalouden tarkastusvirasto (2007) on arvioinut, että mikäli nuori syrjäytyy työelämästä pysyvästi ja ajautuu sosiaalisesti huono-osaiseen elämään, hä-nestä aiheutuu yhteiskunnalle noin miljoonan euron kustan-nukset ennen kyseisen henkilön täytettyä 60 vuotta. Nuorten palveluiden kehittäminen ja monialainen yhteistyö on tärkeää ennen kaikkea nuoren kannalta, mutta siihen kannattaa panos-taa myös taloudellisesta näkökulmasta.

Lapin nuorten hyvinvoinnin nykytila

Lappi on niin valtakunnallisesti kuin globaalisti nuoren toimintaympäristönä erityinen alue. Sen vuoksi on ollut tärkeää luoda alueelle oma Lapin erityispiirteet huomioiva nuorisopolitiikan kehittämisohjelma. Ohjelmanprosessin aikana on pyritty eri toimijoita kuuntelemalla löytämään arjesta nousevia, erityisesti Lappiin ja nuorten elinoloihin liittyviä piirteitä. Esiin nousseiden näkemysten pohjalta on kiteytetty SWOT-analyysi, joka kuvaa nuorten hyvinvoinnin kannalta keskeisiä Lapin vahvuuksia, haasteita, mahdollisuuksia ja uhkia. Nämä ulottuvuudet näkyvät sekä nuorten hyvinvoinnin nykytilan kuvauksessa että ohjelman toimenpidekokonaisuuksissa.

Lapissa asuu 183 300 ihmistä, joista noin kolmasosa (61 500) on alle 29-vuotiaita lapsia ja nuoria. Koko Lapin väestöstä 15–29-vuotiaiden nuorten osuus on noin 18 prosenttia ja alle 15-vuotiaiden osuus 16 prosenttia. Eniten (noin 24 000) Lapin lapsia ja nuoria asuu Rovaniemellä. Pienimmissä kunnissa lasten ja nuorten määrä jää jopa alle 200 henkilön. Lappi onkin harvaan asuttua ja pitkien välimatkojen aluetta Lapin asukastiheyden ollessa vain 2,0 as/km², kun koko maan keskiarvo on 17,4 as/km². (Lapin Luotsi, Tilastokeskus.) Nämä tekijät asettavat haasteita yhdenvertaiselle nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja palveluiden kehittämiseksi sekä edellyttävät monenlaisten ratkaisujen etsimistä kunnissa.

Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa 2015 lähtökohtana on kaikkien nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja palveluiden kehittäminen. Erilaisten nuorisoryhmien, kuten kiel- ja kulttuurivähemmistöjen tarpeita on pyritty huomioimaan

ohjelman toimenpiteiden sisällöissä. Ohjelmaa on rakennettu yhteistyössä saamelais- ja maahanmuuttajanuorten kanssa. Saamelaiset ovat Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa ja heillä on tällöin oikeus ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan sekä siihen kuuluvia perinteisiä elinkeinojaan. Suomessa puhutaan kolmea saamenkieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Saamenkielisiä lapsia ja nuoria on Suomessa kaikkiaan 700, joista Lapissa asuu noin 80 prosenttia (Lapin Luotsi, Tilastokeskus). Ohjelmassa on kiinnitetty huomiota maahanmuuttajanuoriin, sillä heidän syrjäytymisriskinsä kantaväestön nuoriin nähden on viisinkertainen (Valtion kotouttamisohjelma 2012). Heihin kohdistuvia toimenpiteitä sisältyy myös alkuvuodesta 2013 julkaistavaan Lapin maahanmuuttostrategiaan. Maahanmuuttajanuorten määrä Lapissa on kolminkertaistunut vuodesta 2000 ja kuusinkertaistunut vuodesta 1990. Vuonna 2011 Lapissa oli muun kuin suomen- tai saamenkielisiä lapsia ja nuoria yli 1800, joista suurin osa (18 %) oli venäjänkielisiä. (Tilastokeskus) Maahanmuuttajanuoret näkyvät nykyään monin tavoin nuorten palveluissa, mikä edellyttää heidän kielellisten ja kulttuuristen tarpeidensa huomioimista.

Nuorten sosiaaliset suhteet, terveys ja vapaa-aika

Sosiaaliset suhteet ovat nuoren hyvinvoinnin keskeinen tekijä. Toimiva suhde perheeseen, kavereihin ja muihin läheisiin ihmisiin tukee nuoren kiinnittymistä yhteisöihinsä ja lähiympäristöihinsä. Mielekäs tekeminen ja harrastustoiminta ovat nuorelle tärkeitä ja vahvistavat hänen sosiaalista osallisuuttaan. Myös kouluympäristö on nuoren elämän ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta keskeinen yhteisö.

Nykytilan vahvuudet <ul style="list-style-type: none"> • Monimuotoinen luonto • Pienet ja vahvat yhteisöt • Ihmisten arvot ja asenne • Pohjoisen osaaminen • Yhteydet maailmalle	Nykytilan haasteet <ul style="list-style-type: none"> • Pitkät etäisyydet • Koulutus- ja työllistymismahdollisuudet • Palvelujen saatavuus eri alueilla • Pienituloisuus • Nuorten yksinäisyys
Tulevaisuuden mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> • Elinkeinojen hyvät kehitysnäkymät • Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus • Luonto voimavarana ja vetovoimatekijänä • Kehittyvät etäpalvelut • Yhdessä tekeminen	Tulevaisuuden uhat <ul style="list-style-type: none"> • Koulutusmahdollisuuksien väheneminen • Elinkeinojen kehittämistoiminnan epäonnistuminen • Palveluiden keskittyminen keskuksiin • Yhteisöllisyyden väheneminen • Nuorten pahoinvoinnin syveneminen

Kuvio 2. Lappi toimintaympäristönä nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta

Ohjelmaprosessiin osallistuneet nuorten parissa toimivat ammattilaiset näkevät työnsä keskeisinä sosiaalisina haasteina alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten kohdalla vanhempien tuen ja kontrollin riittämättömyyden sekä vanhempien ja nuorten yhteisen ajan puutteen. Myös Sutisen (2010) lappilaisten nuorten hyvinvointia selvittäneeseen tutkimukseen osallistuneiden nuorten kokemukset tukevat osin tätä näkemystä: 15 – 18-vuotiaat nuoret kokevat tarvitsevansa nykyistä enemmän aikuisten läsnäoloa ja vuorovaikutusta sekä sen tuottamaa sosiaalista tukea ja kontrollia vanhemmiltaan.

Lappilaisten nuorten yksinäisyys eri ikävaiheissa sekä erityisesti yli 19-vuotiaiden nuorten kohdalla on ammattilaisten näkökulmasta keskeinen haaste. Yksinäisyyden kokemukset liittyvät osin Lapin pitkiin etäisyyksiin, jotka voivat heikentää nuorten mahdollisuuksia tavata ystäviään vapaa-ajalla sekä osallistua harrastustoimintaan. Sutisen (2010) tutkimuksen mukaan Lapin nuoret, jotka kokevat kotinsa sijaitsevan syrjässä, kärsivät enemmän yksinäisyydestä kuin nuoret, jotka eivät koe asuvansa syrjässä. Lappilainen nuori jää helposti irralleen sosiaalisista verkostoista erityisesti siinä nivelvaiheessa kun hän lähtee peruskoulun jälkeen opiskelemaan muualle, usein kauas kotipaikkakunnalta. Tässä kohtaa perheen tuki ja hyvät suhteet vanhempiin sekä yhteyden säilyminen perheeseen ovat nuoren itsenäistymisprosessin kannalta ensiarvoisen tärkeitä.

Nuorten mielenterveyteen liittyvät haasteet näyttäytyvät monin tavoin ohjelmatyöskentelyyn osallistuneiden ammattilaisten työssä. Nuorten yleinen pahoinvointi, lapsuuden lyhentymisen, riittämättömät elämänhallintakeinot ja päihteiden käyttö ovat näistä keskeisimpiä. Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan lappilaiset nuoret kokevat terveydentilansa hieman huonommaksi koko maan nuoriin verrattuna. He myös kokevat muun Suomen nuoriin nähden oman näkemyksensä mukaan hieman useammin keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta. Erityisesti lappilaiset nuoret naiset kokevat sekä terveydentilansa että mielenterveytensä lappilaisia nuoria miehiä sekä muun Suomen nuoria huonommaksi. Nuorten psykososiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavaa koulukiusaamista esiintyy Lapissa yhtä yleisesti kuin vuosikymmenen alussa. Vuonna 2010 koulukiusatuksi joutui viikottain kahdeksan prosenttia yläluokkalaisista, prosentti lukiolaisista ja neljä prosenttia ammattiin opiskelevista.

Fyysiseen terveyteen liittyvät tekijät vaikuttavat nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kouluterveyskyselyn (2010) valossa huolestuttavaa on, että Lapissa nuorten ylipainoisuus ja tupakointi on yleisempää kuin muualla maassa. Lisäksi nuorten liikkumattomuus on varsin yleistä, etenkin nuorilla naisilla, vaikka liikunnan määrä onkin lisääntynyt vuodesta 2008. Ammattiin opiskelevista nuorista liki puolet

harrastaa liikuntaa vapaa-ajalla ainoastaan korkeintaan tunnin viikossa. Lappilaiset nuoret kokeilevat myös entistä useammin huumeita, ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla nuorilla kokeiluja on ollut hieman enemmän kuin muualla maassa. Sekä ammattiin opiskelevilla että lukiolaisilla huume-kokeilut ovat lisääntyneet vuodesta 2008. Alkoholin käyttö on vähentynyt hieman erityisesti peruskoululaisten joukossa ja se on hieman alhaisempaa koko maahan verrattuna. Nuoret käyttävät silti runsaasti alkoholia ja ammattiin opiskelevat nuoret miehet käyttävät sitä Lapissa hieman enemmän kuin muut nuoret Suomessa.

Nuorten palveluiden riittämättömyys ja vaikea tavoitettavuus näkyvät sekä lappilaisten ohjelmatyöskentelyyn osallistuneiden ammattilaisten että nuorten arjessa. Ohjelmaprosessissa toteutettuun kyselyyn vastanneet nuoret kaipaavat helposti saatavilla olevia palveluita sekä enemmän tietoa, neuvontaa, ohjausta, kuuntelemista ja kannustusta eri viranomaisten luona asioitaessa. Myös Sutisen (2010) tutkimukseen osallistuneista lappilaisista nuorista liki puolet (261 henkilöä) kokee kotikuntansa nuorten palvelut riittämättömiksi. Sekä ammattilaiset että nuoret tuovat esiin myös sen, että pienten paikkakuntien etuna palveluita järjestettäessä ovat pienet ja tiiviit yhteisöt. Ne mahdollistavat luonnostaan joustavan ja yksilökohtaisesti räätälöidyn palvelun sekä eri ammattilaisten välisen yhteistyön.

Sekä ammattilaiset että nuoret näkevät, että harrastustoimintaan on Lapissa hyvät mahdollisuudet, etenkin isoilla paikkakunnilla. Luonto tarjoaa monenlaisia harrastamisen ja virkistytymisen mahdollisuuksia ja se on tärkeä toimintaympäristö Lapin nuorille. Toisaalta, erityisesti nuoret korostavat, että pienillä paikkakunnilla harrastusmahdollisuudet ovat rajalliset. Nuoret toivovatkin lisää monipuolista harrastustoimintaa etenkin pienille kylille ja paikkakunnille. Ammattilaisten näkökulmasta ohjattuun vapaa-ajan toimintaan osallistumisen haasteena on, että se vaatii nuorelta oma-aloitteisuutta, aktiivisuutta sekä rahaa. Usein myös vanhempien alhaiset tulot määrittävät nuoren harrastuksiin osallistumista ja siten myös nuorten sosiaalisia suhteita.

Koulutus ja työelämä

Koulutus ja työ ovat nuoren elämän peruspilareita. Koulutuspaikan saaminen ja opintojen loppuunsaattaminen sekä sitä kautta työelämään pääseminen ovat ratkaisevia asioita nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Vastaavasti koulutuksen ja työn ulkopuolelle jääminen voi edesauttaa merkittävästi nuoren syrjäytymistä. Tällöin erityisesti kouluttamattomien ja täysin palvelujärjestelmän ulkopuolella olevien nuorten kiinnittyminen koulutukseen ja työelämään on keskeinen haaste. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että ulkopuolella ja tavoittamattomissa olo voi olla myös väliaikaista, eikä väistämättä tarkoita jokaisen nuoren kohdalla syrjäytymistä yhteiskunnan palveluista. Pitkittyessään ulkopuolisuus voi kuitenkin johtaa moniulotteisiin elämänhallinnan ongelmiin ja syrjäytymiseen.

Lapissa väestön koulutustaso on noussut koko ajan ja ero muuhun Suomeen on kaventunut vuosittain. Nuoret ikäluokat ovat Lapissa selvästi koulutetumpia kuin vanhemmat ikäluokat. Huolestuttavaa on kuitenkin pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus, joiden riski jäädä kokonaan palveluiden ulkopuolelle on kolminkertainen muihin verrattuna. Lapissa heitä on vähemmän verrattuna koko maahan, mutta vielä 20–24-vuotiaiden ikäluokassakin heitä on yli 19 prosenttia. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden nuorten, jotka eivät opiskele ja joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa, osuus on Lapissa selvästi valtakunnan keskiarvoa alempi. Viime vuosina tämän ikäisten koulutuksen ulkopuolelle jäävien osuus on Lapissakin hiljalleen kasvanut. Nuoria miehiä jää enemmän koulutuksen ulkopuolelle kuin naisia. (Lapin Luotsi, Myrskylä 2012, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos/SOTKANet, Tilastokeskus.)

Nuorisotyöttömyys on Lapissa muuhun maahan verrattuna hyvin korkealla. Vuonna 2011 työvoimasta 18 – 24-vuotiaista työttömiä oli 18,5 prosenttia, kun koko maassa heitä oli 11,9 prosenttia. Alle 30-vuotiaista työttömistä suurin osa (yli 60 %) oli keskiasteen ja neljäsosa heistä oli peruskoulututkinnon suorittaneita. Suurimmalle osalle nuorista työttömyys on väliaikainen jakso elämässä, mutta osalla nuorista työttömänä olo pitkittyy. Syyskuussa 2012 yli vuoden pitkäaikaistyöttömänä olleita nuoria oli Lapissa 104, joista miehiä oli enemmän kuin naisia. (Työ- ja elinkeinoministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos/SOTKANet.)

Vuonna 2009 koko maassa oli yhteensä yli 50 000 ulkopuolella olevaa 15 – 29-vuotiaista nuorta, jotka eivät opiskele, eivät ole töissä, armeijassa tai siviilipalveluksessa, eläkkeellä, eivätkä kotona hoitamassa sairasta lasta. Lapissa vastaava nuorten määrä oli liki 1300. Heistä yli puolet (57 %) oli sellaisia, joilla oli vain perusasteen koulutus. Enemmistö palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista nuorista oli miehiä ja iältään he olivat 19 – 21-vuotiaita. Vieraskielisiä heistä oli liki 200 nuorta eli noin kymmenesosa Lapin maahanmuuttajanuorista. Suurin osa etsivän nuorisotyön tavoittamista palvelujärjestelmän ulkopuolella olevista nuorista oli ammatillisen tutkinnon keskeyttäneitä tai pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneita, kuten koko maassa (Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2011, Myrskylä 2011).

Ohjelmaprosessiin osallistuneiden ammattilaisten näkökulmasta nuorten opiskeluun ja koulutukseen liittyviä haasteita ovat erityisesti nuorten alhainen opiskelumotivaatio sekä riittämättömät opiskelijahuollon ja oppilaanohjauksen palvelut. Mielekkyyden puute sekä riittämätön tuki voivat johtaa helposti opintojen keskeyttämiseen. Työelämään liittyvinä haasteina ammattilaiset puolestaan näkevät kannattavan, yksilöllistä osaamista ja koulutusta vastaavan työpaikan saamisen sekä nuorten epärealistiset odotukset työelämästä. Ohjelmaprosessiin osallistuneiden nuorten näkemykset vahvistavat näitä ajatuksia. Nuoret toivovat nykyistä enemmän ohjausta ja tukea opiskelupaikan ja ammatinvalintaan sekä realistista ja monipuolista tietoa työelämästä ja eri ammateista. Toiveena heillä on

mielekkään, omaa kiinnostusta ja koulutusta vastaavan työpaikan saaminen. Saamelaisnuoret näkevät haasteena erityisesti perinteisten elinkeinojen, kuten poronhoidon ja opiskelun yhdistämisen. Opiskelumahdollisuudet ovat pitkien etäisyyksien päässä, jolloin nuori joutuu tekemään valintoja elinkeinon harjoittamisen ja opiskelun välillä.

Koti ja asuminen sekä toimeentulo

Lappi koetaan turvalliseksi paikaksi asua ja elää. Sekä ohjelmaprosessiin osallistuneiden ammattilaisten että kouluterveyskyselyn (2010) näkökulmasta yhtenä nuorten hyvinvoinnin haasteena näyttäytyy kuitenkin turvaton kotiympäristö. Osa nuorista kokee turvattomuutta perheiden pahoinvoinnin tai lähiympäristön toiminnan vuoksi, kuten päihteiden käytön tai väkivallan seurauksena. Kouluterveyskyselyn mukaan 13 prosenttia yläkoululaisista, 14 prosenttia lukiolaisista ja 18 prosenttia ammattiin opiskelevista koki läheisen alkoholinkäytön aiheuttaneen ongelmia hänen elämälleen. Seksuaalista loukkaavaa nimittelyä oli kokenut 40 prosenttia nuorista. Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut yläluokkalaisista ja lukiolaista joka seitsemäs ja ammattiin opiskelevista joka viides. Lapissa ammattiin opiskelevat nuoret kokivat fyysistä uhkaa useammin kuin ennen.

Perheen taloudelliset ongelmat heijastuvat sekä nuoren kodin ilmapiiriin että toimeentuloon. Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan lappilaisten nuorten vanhempien työttömyys on yleistynyt selvästi vuodesta 2008. Noin kolmasosalla yläkoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista nuorista ainakin toinen vanhemmista on ollut kuluneen vuoden aikana työttömänä. Lapissa perheiden pienituloisuus on muuta maata yleisempää. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (SOTKANet) mukaan vuonna 2010 liki 19 prosenttia alle 18-vuotiaista on kuulunut pienituloisiin kotitalouksiin, kun vastaava luku koko maassa on ollut liki 15 prosenttia. Myös itsenäistyvät lappilaiset nuoret elävät useammin toimeentulotuen varassa kuin koko maan nuoret: 18 – 24-vuotiaista toimeentulotukea on saanut liki 19 prosenttia ja koko maassa liki 15 prosenttia nuorista.

Itsenäistymisvaiheessa olevien lappilaisten nuorten elämää kuvastaa muutto kauas kotipaikkakunnalta jo hyvin nuorena, usein 16-vuotiaana. Koska toisen asteen opiskelupaikkoja ei ole välttämättä kotikunnalla, moneen peruskoulunsa päättävään nuoreen on lähdettävä opiskelemaan toiselle paikkakunnalle, satojenkin kilometrien päähän perheestä ja tutusta lähiympäristöstä. Se tarkoittaa myös nuoren varhaista itsenäistymistä ja aikuistumista. Pitkät etäisyydet ja pienet tulot vaikuttavat siihen, että nuoren mahdollisuudet tavata läheisiään kotipaikkakunnalla ovat rajalliset. Perheen lähituen ja sosiaalisten tukiverkostojen puuttuminen voi luoda turvattomuutta uudella paikkakunnalla sekä aiheuttaa esimerkiksi opiskelujen keskeytymisen ja sitä myöten koulutuksen ja työn ulkopuolelle jäämisen. Sekä ohjelmaprosessiin osallistuneet ammattilaiset että nuoret näkevät varhaisen itsenäistymisvaiheen keskeisenä lappilaisten nuorten hyvinvoinnin haasteena.

Siirtyessään omaan elämään nuori joutuu ottamaan aiempaa enemmän vastuuta omasta arjenhallinnastaan sekä talouden hoidostaan. Itsenäinen arjen toiminnoista selviytyminen ja omasta toimeentulosta huolehtiminen on ammattilaisten näkökulmasta osalle nuorista erittäin haastavaa riittämättömien arjen- ja taloudenhallinnan taitojen vuoksi. Tämä voi vähitellen johtaa nuoren velkaantumiseen ja maksuhäiriömerkintöihin sekä heikentää nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia. Haasteena niin Lapissa kuin koko maassa näyttäytyy myös nuorten asuntotilanne. Nuorilla on vaikeuksia löytää riittävän edullista asuntoa heidän toimeentuloonsa ja elämänvaiheeseensa nähden.

Lapin mahdollisuuksia nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta

Lapin nuorten elämään liittyy monenlaisia haasteita, joihin kyseisellä ohjelmalla pyritään vastaamaan. Lapin nykytilan vahvuudet luovat hyvän pohjan haasteiden voittamiselle. Lappilaisten ihmisten sinnikkyys, luova ja tekevä asenne sekä luonnonläheiset arvot, monimuotoinen luonto, pienet yhteisöt, pohjoiseen alueeseen liittyvä osaaminen sekä tiiviit yhteydet erityisesti naapurimaihin Norjaan, Ruotsiin ja Venäjälle ovat vahva perusta nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Lappi on nuorille myös mahdollisuuksien maakunta, jota nuoret arvostavat ja jossa he haluavat asua ja elää. Luonto on nuorille tärkeä elementti ja se tarjoaa rajattoman määrän mahdollisuuksia harrastamiseen sekä hyvinvoinnin lisäämiseen. Lappi on kansainvälinen alue, jossa on yhä enemmän maahanmuuttajia, vaihto-opiskelijoita, ulkomaisia matkailijoita sekä työssä kävijöitä, mikä vahvistaa kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä lappilaisten nuorten monikulttuurista osaamista ja kansainvälistymistä. Aktiivinen yhteistyö pohjoisen raja-alueilla sekä Barentsin alueella on tärkeää nuorten palveluiden kehittämisessä ja toteuttamisessa. Se luo nuorille myös mahdollisuuksia opiskeluun, työhön sekä kanssakäymiseen yli rajojen.

Ohjelmaprosessiin osallistuneista nuorista moni haluaisi opiskella ja tehdä töitä kotipaikkakunnalla tai ainakin palata sinne opintojen jälkeen. Vähäiset koulutus- ja työllistymismahdollisuudet rajoittavat kuitenkin kotipaikkakunnalle jäämistä ja sinne paluun mahdollisuuksia. Elinkeinojen hyvät kehitysnäkymät esimerkiksi matkailun ja kaivostoiminnan parissa luovat uusia mahdollisuuksia myös nuorten työllistymiselle. Palvelujen saatavuuden vahvistamisessa avainasemassa ovat kehittyvät etäpalvelut sekä paikallinen ja alueellinen monialainen yhteistyö.

Nuorten pahoinvoinnin syvenemisen estämiseksi on tärkeää turvata lähivuosina nuorten mahdollisuudet kouluttautumiseen sekä työllistymiseen Lapissa. Palveluita tulee kehittää siten, että ne ovat myös pienten paikkakuntien nuorten saavutettavissa. Keskeistä on ottaa yhdessä vastuuta nuorten hyvinvoinnin edistämisestä sekä vahvistaa nuorten toimintaympäristöjen yhteisöllisyyttä.

Ohjelmaprosessi monialaisen yhteistyön käynnistäjänä

Kehittämishjelma pohjautuu lappilaisten toimijoiden tuottamaan kokemus- ja asiantuntijatietoon. Valmisteluun on osallistunut laaja ja monialainen joukko nuorten parissa toimivia käytännön ammattilaisia, järjestö- ja hanketoimijoita, aluehallinnon toimijoita, tutkijoita sekä nuoria eri puolilta Lappia. Ohjelma on monialaisen yhteistyön tuotos, jossa hankkeen projektipäällikkö on toiminut tiedon kokoajana, jäsentäjänä ja kirjoittajana. Yhdessä tekeminen on mahdollistanut toimijoiden sitoutumisen kehittämishjelmaan sekä sen toimenpiteiden toteuttamisen jo laadintavaiheessa.

Ohjelmaa on ollut työstämässä liki 50 organisaatiota, jotka edustavat kattavasti Lapin kuntia sekä nuorisolain mukaisen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston eri tahoja. Ohjelman eri vaiheissa on ollut mukana nuoriso-, opetus-, sosiaali- ja terveystoimen, työ- ja elinkeinohallinnon, poliisihallinnon sekä puolustusvoimien, järjestöjen, työpajojen, nuorten sekä muiden keskeisten toimijoiden edustajia. Monialaisen toimijajoukon kokoamisessa avainasemassa on ollut kuntien ja järjestöjen nuorisotyöntekijöistä koostuva verkosto, jota Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus koordinoi. Verkosto on innostanut kuntien ja järjestöjen toimijoita mukaan ohjelmaprosessiin ja laajempaan monialaiseen yhteistyöhön. Kuvaus ohjelmaprosessista on julkaisun liitteessä 1.

Kehittämishjelma on ensisijaisesti tarkoitettu nuorten parissa toimivien ammattilaisten oman työn kehittämisen välineeksi. Tästä syystä ammattilaiset ovat olleet keskiössä tiedon tuottamisessa. Heillä on lisäksi laaja ja monipuolinen näkemys nuorten elämästä ja arjesta. Nuorten osallistuminen ohjelman sisältöjen tuottamiseen on nähty myös tärkeänä osana prosessia. Nuoret ovat olleet monin tavoin mukana työskentelyssä ja heidän yksilölliset näkemyksensä on huomioitu kehittämish-

jelman sisällöissä. Kootun tiedon perusteella voi todeta, että nuoret ovat toimineet peilinä ammattilaisten tuottamille näkemyksille. Nuorten tuottama tieto on osoittautunut hyvin samansuuntaiseksi kuin ammattilaisten näkemykset.

Kehittämishjelman laatiminen yhteistyössä monialaisten toimijoiden kanssa on tukenut ammattilaisten verkostoitumista sekä yhteisen ”kielen” löytymistä. Työskentelyyn osallistuneiden näkemys on, että osallistava yhdessä tekeminen kaikille yhteisen asian äärellä on luonut mahdollisuuksia moniammatilliseen avoimeen vuoropuheluun, eri näkökulmien kuulemiseen, toisilta oppimiseen sekä kuulluksi tulemiseen. Toimijat ovat olleet erittäin sitoutuneita yhteistyöhön, mikä luo vankan pohjan Lapin nuorten hyvinvoinnin kehittämiseksi myös tulevaisuudessa. Ohjelmatyöskentelykokonaisuuden toisen työpajatilaisuuden (16.-17.2.2012) jälkeen muutamat osallistujat kuvasivat prosessia seuraavasti:

”Ryhmissä oikeasti työskenneltiin monialaisissa ryhmissä ja se toimi! Mikä minusta osoittaa sen, että on ’löydetty’ yhteinen tavoite, jossa jokaisella ammattialalla on tärkeä rooli.”

”Tämä ravistanut muistuttamaan verkostojen tärkeydestä. Toivon, että tämän työskentelyn kautta monirajainen yhteistyö tulisi oikeasti osaksi omaa arkeani. Sehän tarkoittaa vain omien vanhojen käyttäytymistapojen muuttamista hieman avarampaan suuntaan.”

”NUPOn laatiminen on hyvä tilaisuus sitouttaa toimijat myös jatkossa tapahtuvaan yhdessä työskentelyyn. Ettei vain laadita ohjelmaa tietyin väliajoin, vaan että toimimme yhdessä kuten NUPOssa on sovittu ja kontrolloidaan tapahtumia ja tekemisiä tasaisin väliajoin ja tehdään korjauksia jos on tarve ELY-keskuksen toimiessa luontevasti koordinoivana tahona. Luomme tästä sellaisen mallin ja toimintatavan, että kelpaa muidenkin siitä oppia ottaa!”

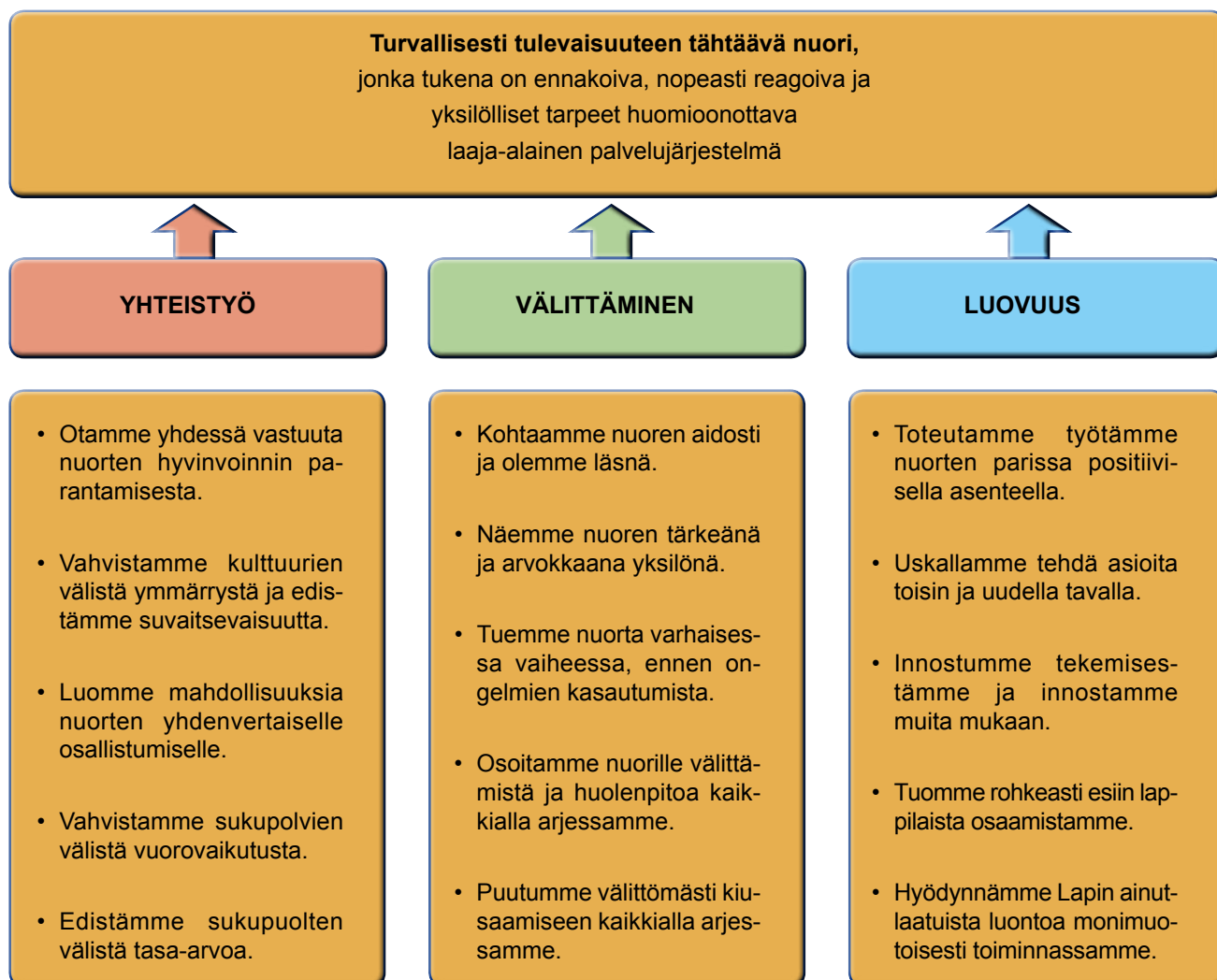

Kehittämishojelman toteutus

Visio ja arvot

Kehittämishojelman visio ja arvot ovat muotoutuneet ohjelmaprosessin aikana käytyjen keskustelujen pohjalta. Visio antaa kehittämishojelmalle suunnan ja merkityksen kuvastaen

tilannetta, jota kohti ohjelmaa toteuttamalla pyritään vuoteen 2015. Arvot kuvastavat niitä periaatteita, jotka auttavat saavuttamaan ohjelman vision sekä laaditut toimenpiteet. Ne edustavat lappilaisten toimijoiden näkemystä niistä ohjelman läpileikkaavista tekijöistä, joiden avulla voidaan vahvistaa nuorten hyvinvointia.

Monialainen yhteistyö ohjelman toteutumisen avaintekijänä

Kehittämisohjelma luo yhtenäisen kehikon nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja palveluiden kehittämiseksi koko Lapin alueella. Se tarjoaa konkreettisen työvälineen kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostoille sekä kaikille nuorten parissa toimiville ammattilaisille, alueviranomaisille ja päättäjille. Kehittämisohjelman sisältöjen luominen monialaisena yhteistyönä on jo osaltaan käynnistänyt toimenpiteiden toteuttamisen kunnissa ja muissa organisaatioissa. Myös hankkeessa toteutetut kuntavierailut sekä ohjelman julkistamis- ja tiedotustilaisuudet ovat edesauttaneet tietoisuuden lisääntymistä ohjelmasta. Ohjelman juurruttaminen osaksi kuntien ja muiden organisaatioiden toimintaa vaatii kuitenkin pitkäjänteistä työskentelyä sekä kaikkien toimijoiden vastuuta.

Kehittämisohjelma on suurelta osin toteutettavissa ilman erillistä rahoitusta tai resursseja. Keskeistä on löytää uudenlaisia tapoja toteuttaa nuorten parissa tehtävää työtä. Toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää peruspalveluiden ylläpitämistä ja kehittämistä sekä riittävästi nuorten parissa tehtävän työn ammattilaisia. Ohjelman toteuttamisessa voi hyödyntää myös kansallista (esim. opetus- ja kulttuuriministeriön avustukset LANUKE-ohjelman 2012 – 2015 toimeenpanoon) ja EU:n hankerahoitusta.

Uusien toimintatapojen luomisessa ja toimenpiteiden toteutumisessa avainasemassa on monialainen yhteistyö. Kehittämisohjelman **paikallinen koordinaatiovastuu** on kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostoilla. Sen tehtävänä on paikallisen konkreettisen toteuttamissuunnitelman laatiminen, täytäntöönpano, seuranta ja raportointi. Ohjelman konkreettinen toteutus edellyttää paikallistoimijoiden välistä tiivistä vuoropuhelua, yhteistyötä ja työnjakoa sekä paikallisten kehittämistarpeiden määrittelyä. Kokonaiskuvan luominen nuorten hyvinvoinnista edellyttää myös muiden nuorten hyvinvointiin liittyvien ohjelmien (esim. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, nuorisotakuu) yhteensovittamista.

Ohjelman **alueellista edistämistyötä** tulee toteuttamaan Lapin ELY-keskuksen vetämä toimikunta, johon kuuluvat keskeisten toimijatahojen edustajat. Alueellisen toimikunnan tehtävänä on tukea paikallisten verkostojen toimintaa järjestämällä mm. 1) alueellisia foorumeita, 2) vahvistamalla monialaisten toimijoiden osaamista nuorten hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä, 3) kokoamalla ja levittämällä hyviä käytäntöjä sekä 4) välittämällä tutkimus- ja ennakointitietoa alueen toimijoiden käyttöön. Sen tehtävänä on myös tehostaa monialaista ja monikanavaista nuorten palveluista ja rahoitusmahdollisuuksista tiedottamista sekä toteuttaa kehittämisohjelman seuranta ja arviointi.

**LAPIN NUORISOPOLITIIKAN KEHITTÄMISOHJELMAN 2015
TOTEUTUS MONIALAISENA YHTEISTYÖNÄ**

Alueellisen yhteistyön tavoitetilä 2015:

Alueelliselle monialaiselle yhteistyölle on luotu puitteet ja toimintatavat. Kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostot ovat toimivia ja kattavia. Monialaisten toimijoiden osaaminen nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kysymyksissä on vahvistunut. Hyvien käytäntöjen sekä tutkimus- ja ennakointitiedon välittämiseen on luotu toimintamalleja ja rakenteita. Alueellinen monialainen nuorten palveluista tiedottaminen on kattavaa ja helposti sekä nuorten että ammattilaisten löydettävissä. Lapin nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2015 on arvioitu ja se on toteutunut onnistuneesti.

Paikallinen monialainen yhteistyö

- Kehittämissuunnitelman paikallinen koordinaatiovastuu
- Kehittämissuunnitelman paikallisen toteuttamissuunnitelman laatiminen, toimeenpano, seuranta ja raportointi
- Paikallisten toimijoiden välinen yhteistyö, työnjako ja hyvien käytäntöjen jakaminen
- Kokonaiskuvan luominen nuorten hyvinvoinnista paikallistasolla

Alueellinen monialainen yhteistyö

- Kehittämissuunnitelman alueellinen edistäminen
- Paikallisten nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminnan tukeminen
- Monikanavainen nuorten palveluista tiedottaminen
- Kehittämissuunnitelman seuranta ja arviointi
- Kokonaiskuvan luominen nuorten hyvinvoinnista aluetasolla

NUORISOLAKI

LANUKE

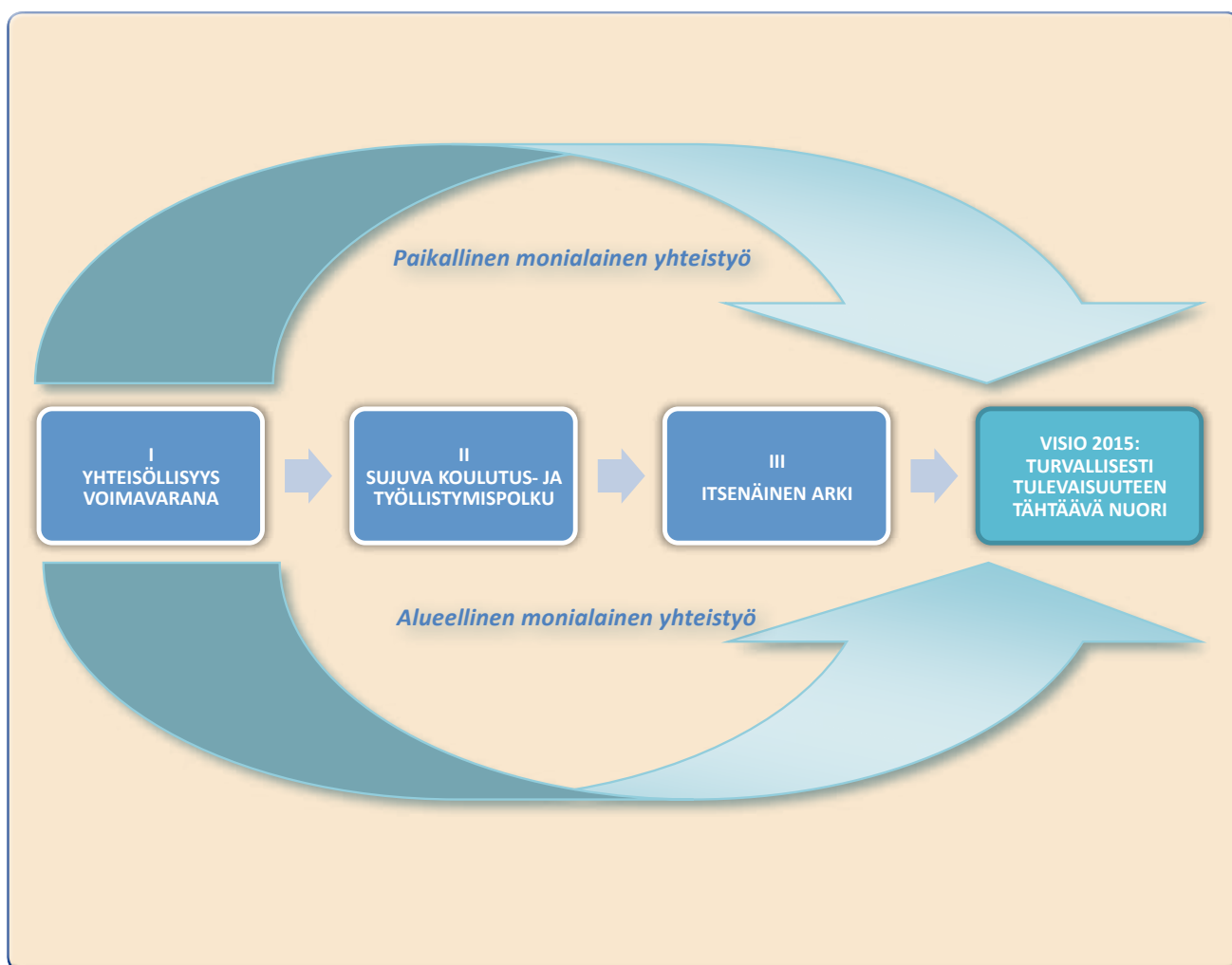
NUORISOTAKUU

Kuvio 4. Kehittämissuunnitelman toteutus monialaisena yhteistyönä

Kehittämishajelman toimenpidekokonaisuudet

Lapin nuorisopolitiikan kehittämishajelma 2015 sisältää kolme toimenpidekokonaisuutta: 1) yhteisöllisyys voimavarana, 2) sujuva koulutus- ja työllistymispolku sekä 3) itsenäinen arki. Toimenpidekokonaisuudet sisältävät yhteensä viisi tavoitelinjaa sekä kaikkiaan 15 toimenpidettä. Lisäksi toimenpiteiden yhteyteen on koottu esimerkkejä niiden konkreettiseen toteuttamiseen. Kunkin tavoitelinjan yhteydessä on esitetty ohjelmaprosessin kyselyyn vastanneiden nuorten ajatuksia kehittämistarpeista.

Toimenpidekokonaisuuksia toteutetaan alueellisena ja paikallisena monialaisena yhteistyönä huomioiden hajelman läpäisevät arvot; yhteistyö, välittäminen ja luovuus. Toimenpiteiden toteutumisen visiona vuoteen 2015 on: *Turvallisesti tulevaisuuteen tähtäävä nuori, jonka tukena on ennakoiva, nopeasti reagoiva ja yksilölliset tarpeet huomioon ottava laaja-alainen palvelujärjestelmä.* Hajelman toteuttajatahot kunnissa määräytyvät paikallisten toimijoiden ja tarpeiden pohjalta. Myös nuoret ja vanhemmat voivat edistää hajelman toteutumista.

Kuvio 5. Lapin nuorten hyvinvointi yhteisenä tavoitteena

Yhteenveto toimenpidekokonaisuuksista

TOIMENPIDEKOKONAISUUS I: YHTEISÖLLISYYS VOIMAVARANA

Tavoitelinja 1. Nuorten osallisuus vahvistuu

- 1.1. Vahvistetaan nuorten elämänhallinnan taitoja
- 1.2. Lisätään nuorten mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti oman elinympäristönsä sekä palveluiden suunnitteluun
- 1.3. Vahvistetaan yhteisöllisyyttä kouluympäristössä
- 1.4. Tuetaan vanhemmuutta

Tavoitelinja 2. Nuorten palveluiden saatavuus paranee

- 2.1. Kehitetään nuorten hyvinvointia tukevia monialaisia matalan kynnyksen palveluita
- 2.2. Kehitetään matalan kynnyksen harrastustoimintaa

TOIMENPIDEKOKONAISUUS II: SUJUVA KOULUTUS- JA TYÖLLISTYMISPOLKU

Tavoitelinja 3. Nuoret etenevät sujuvasti eri koulutusasteille

- 3.1. Luodaan nuorille mahdollisuuksia joustavaan ja innostavaan oppimiseen
- 3.2. Vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuoltoa
- 3.3. Kehitetään opinto-ohjauksen ja urasuunnittelun toimintamuotoja

Tavoitelinja 4. Nuoret siirtyvät sujuvasti työelämään

- 4.1. Vahvistetaan nuorten työelämätietoutta
- 4.2. Vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä
- 4.3. Tuetaan nuoria hankkimaan ammatillinen koulutus sekä edistetään ammatillisesti koulutettujen nuorten siirtymistä työelämään

TOIMENPIDEKOKONAISUUS III: ITSENÄINEN ARKI

Tavoitelinja 5. Nuorilla on riittävät valmiudet, palvelut ja tukiverkostot itsenäiseen elämään

- 5.1. Kehitetään nuorten arjen ja talouden hallinnan taitoja sekä itsenäistä pärjäämistä tukevia palveluita
- 5.2. Vahvistetaan uudelle paikkakunnalle siirtyneen nuoren sosiaalisia tukiverkostoja
- 5.3. Lisätään itsenäistyvien nuorten asumisolojen turvallisuutta ja viihtyvyyttä

I YHTEISÖLLISYYS VOIMAVARANA

Tavoitetila 2015:

- Nuoret kiinnittyvät vahvemmin lähiyhteisöihinsä sekä toimintaympäristöihinsä ja heillä on hyvät mahdollisuudet osallistua oman elinympäristönsä sekä palveluiden suunnitteluun.
- Nuorten yksinäisyys ja irrallisuuden kokemukset ovat vähentyneet.
- Nuorilla on riittävät tukiverkostot keskeisissä arjen toimintaympäristöissä, kotona, koulussa ja vapaa-ajalla/harrastustoiminnassa sekä helposti tavoitettavat hyvinvointia tukevat palvelut asuinpaikasta riippumatta.
- Nuorten omat elämänhallintakeinot ovat vahvistuneet ja nuoret ottavat aktiivisesti vastuuta omasta hyvinvoinnistaan.
- Monipuolinen harrastustoiminta luo vaihtoehtoja nuorten päihteidenkäytölle.
- Nuorten ja heidän vanhempiansa yhdessä tekemisen mahdollisuudet ovat lisääntyneet.
- Nuorilla on mahdollisuuksia harrastaa monipuolisesti riippumatta asuinpaikasta, perheen tai nuoren tuloista sekä kieli- tai kulttuuritaustasta.

1. Nuorten osallisuus vahvistuu

- Vahvistetaan nuorten elämänhallinnan taitoja
- Lisätään nuorten mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti oman elinympäristönsä sekä palveluiden suunnitteluun
- Vahvistetaan yhteisöllisyyttä kouluympäristössä
- Tuetaan vanhemmuutta

2. Nuorten palveluiden saatavuus paranee

- Kehitetään nuorten hyvinvointia tukevia monialaisia matalan kynnyksen palveluita
- Kehitetään matalan kynnyksen harrastustoimintaa

TAVOITELINJA 1. NUORTEN OSALLISUUS VAHVISTUU

”Toivoisin kuuntelua, ei arvostelua, mutta mielipiteiden ja oman näkemyksen kertomista. Ammatti-ihmisiltä ns. ’ammattiapua’ ja että vaihteluvallisuus säilyy.”

Nuori, 19-24-vuotias

Toimenpide 1.1

Vahvistetaan nuorten elämänhallinnan taitoja

Vahvistetaan nuorten elämänhallinnan taitoja kaikissa arjen toimintaympäristöissä. Kehitetään nuorten hyvinvointia tukevia henkilökohtaisia taitoja osana kodin, koulun, työympäristöjen sekä vapaa-ajan toimintaa. Annetaan yksilökohtaista ohjausta, järjestetään vertaisryhmätoimintaa ja

vahvistetaan elämänhallinnan taitoja läpäisevästi arjen ympäristöjen toiminnassa. Toteutetaan toimintaa yhteistyössä kuntien toimialojen, oppilaitosten, kolmannen sektorin, työpajojen, seurakuntien, vanhempien, nuorten ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Vahvistetaan itseilmaisua-, ryhmä- ja vuorovaikutustaitojen opetusta ja ohjausta.
- Vahvistetaan nuoren identiteettiä ja itsetuntemukseen liittyvien asioiden opetusta ja ohjausta (esim. moraalinen ajattelu, ajanmukainen seksuaali- ja terveystieteiden opetus).

- Vahvistetaan kulttuurien tuntemuksen, kulttuurisen välisen ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden opetusta ja ohjausta (esim. toisiin kulttuureihin tutustuminen kulttuurien edustajien itsensä kertomana).
- Vahvistetaan media- ja nettikasvatuksen opetusta ja ohjausta.
- Toteutetaan yhteisöllisyyskasvatusta.

Toimenpide 1.2.

Lisätään nuorten mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti oman elinympäristönsä sekä palveluiden suunnitteluun

Vahvistetaan nuorten vaikuttamismahdollisuuksia kaikissa nuorten arjen toimintaympäristöissä ja palveluorganisaatioissa sekä paikallisella että alueellisella tasolla. Kehitetään monikanavaisia nuorten kuulemisen ja vaikuttamisen toi-

mintatapoja yhteistyössä kuntien, valtionhallinnon, kolmannen sektorin, oppilaitosten, vanhempien, nuorten, päättäjien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Luodaan rakenteet ja työskentelymallit sellaiseksi, että nuorilla on aito mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa.
- Luodaan matalan kynnyksen vaikuttamiskanavia kaikille nuorille (esim. toiminnalliset vaikuttajaryhmät, vapaat foorumit, yksilötason vaikuttamiskeinot, eri kieli- ja kulttuuriryhmien vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen).

- Otetaan nuorten visioimat ideat käyttöön ja toteutukseen nopeasti.
- Tiedotetaan nuorten vaikuttamismahdollisuuksista.
- Vakiinnutetaan osallisuuskasvatus vahvemmin osaksi koulu- ja harrastustoimintaa sekä koulutetaan siihen myös aikuisia.
- Järjestetään säännöllisesti kunnan nuorten vaikuttajaryhmän ja päättäjien tapaamisia (esim. kerran vuodessa).

Toimenpide 1.3

Vahvistetaan yhteisöllisyyttä kouluympäristössä

Vahvistetaan nuorten tukiverkostoja ja hyvinvointia tukevia toimintatapoja kouluympäristössä, jossa nuoret viettävät suuren osan ajastaan eri ikävaiheissa. Kehitetään yhteisölli-

syyttä tukevia toimintatapoja monialaisena yhteistyönä oppilaitosten, kuntien ja järjestöjen nuorisotoimijoiden, vanhempien, nuorten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Järjestetään ohjattua ja tuettua välituntitoimintaa peruskoulussa (esim. vanhemmat oppilaat välituntitutoreina; koulun ja nuorisotyön sekä muiden yhteisöllisten innostajien ja liikuttajien yhteistyö).
- Lisätään yhteisöllisyyttä ja ryhmähenkeä vahvistavien työmenetelmien ja toimintatapojen käyttöä.
- Kehitetään toimivia keinoja välittömään kiusaamisen puuttumiseen yhteistyössä vanhempien ja nuorten kanssa.
- Tuetaan tukioppilastoimintaa sekä oppilaskuntatoimintaa.

- Vahvistetaan opettajan ja nuoren välistä tiivistä vuorovaikutusta (esim. säännölliset keskustelut).
- Vahvistetaan kodin ja koulun yhteistyötä (esim. vanhemmat aktiivisesti mukana oppilaitoksen toiminnassa ja arjessa).
- Lisätään eri kieli- ja kulttuuriryhmistä tulevien nuorten välistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa (esim. eri kulttuureihin tutustuminen kulttuurien edustajien itsensä kertomana).
- Lisätään sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa (esim. kummiluokkatoiminta vanhainkodin kanssa).

Toimenpide 1.4

Tuetaan vanhemmuutta

Vahvistetaan nuorten sekä vanhempien/hoitajien ja isovanhempien välistä vuorovaikutusta järjestämällä yhteistä toimintaa. Tuetaan vanhempien/hoitajien välistä verkostoitumista ja keskinäistä tukea järjestämällä vertaisryhmätoimintaa sekä kehitetään ennaltaehkäiseviä matalan kyn-

nyksen perheiden tukipalveluita. Kehitetään toimintatapoja monialaisena yhteistyönä kuntien toimialojen, kolmannen sektorin, vanhempien/hoitajien, nuorten sekä muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Järjestetään yhteistä toimintaa nuorille sekä heidän vanhemmilleen ja isovanhemmilleen (esim. yhteisiä ryhmiä kerho- ja kurssitoiminnassa).
- Järjestetään matalan kynnyksen kulttuuri-, liikunta-, taide-, musiikki- ja muita tapahtumia, retkiä sekä teemapäiviä, joihin koko perhe voi osallistua.
- Järjestetään osaamisen jakamisen foorumeita ja tilaisuuksia, joissa isovanhemmat ja nuoret voivat välittää osaamistaan ja tietotaitoaan toisilleen (esim. kädentaidot vs. virtuaalimaailma).
- Luodaan vanhempien välisiä tukiverkostoja (esim. tiettyä vuonna syntyneiden lasten vanhempien verkoston muodostaminen).
- Järjestetään vertaisvanhemmuusryhmätoimintaa erilaisissa elämäntilanteissa olevien lasten ja nuorten vanhemmille (esim. eroperheiden ryhmät).

- Järjestetään vanhempainkouluja nuorena vanhemmiksi tulleille ja murrosikäisten nuorten vanhemmille.
- Tarjotaan vanhemmille matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää tukea (esim. järjestetään kuntainfoja kunnan palveluista uusille asukkaille, laaditaan kunnan yhteiset pelisäännöt nuorten kasvatukseen liittyen).
- Luodaan mahdollisuuksia vanhempien mukanaololle eri palveluissa nuorta koskevissa asioissa (myös yli 18-vuotiaiden nuorten vanhemmat).
- Kehitetään ja toteutetaan matalan kynnyksen perhetyötä ilman lastensuojeluasiakkuutta (esim. monialainen yhteistyö neuvolan kanssa).
- Lisätään eri kieli- ja kulttuuriryhmistä tulevien perheiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa.

TAVOITELINJA 2. NUORTEN PALVELUIDEN SAATAVUUS PARANEE

”Kyllä sitä tietää mistä sitä apua saa, mutta kynnystä lähteä hakemaan sitä pitäisi madaltaa.”

Nuori, 19-24-vuotias

Toimenpide 2.1

Kehitetään nuorten hyvinvointia tukevia monialaisia matalan kynnyksen palveluita

Varmistetaan nuorten palveluiden saatavuus ja tavoitettavuus kehittämällä monialaista yhteistyötä. Viedään palveluita lähemmäksi nuorten toimintaympäristöjä ja rakennetaan ne sellaisiksi, että nuori löytää tarvitsemansa palvelun sujuvasti ja yhteyden ottaminen palveluntarjoajiin on helppoa. Kehitetään lähipalveluiden rinnalla nuorten hyvinvointia tukevia verkkopalveluita, jotka tarjoavat tukea nopeasti myös

niillä alueilla, joissa palvelut ovat pitkien etäisyyksien päässä. Vahvistetaan nuorten kuulluksi tuleamista sekä huomioidaan nuorten yksilölliset tarpeet palveluita suunniteltaessa. Kehitetään toimintatapoja monialaisena yhteistyönä kuntien eri toimialojen, työ- ja elinkeinotoimiston, poliisihallinnon, kolmannen sektorin, oppilaitosten, yrittäjien, nuorten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Perustetaan nuorille suunnattuja monialaisia palvelukeskuksia, joissa eri alojen ammattilaiset ovat helposti saavutettavissa (esim. oppilasterveydenhuolto, mielenterveys- ja päihdepalvelut, psykologi, toimintaterapeutti).
- Perustetaan monialaisia palvelupisteitä paikkoihin, joissa nuoret liikkuvat (esim. ostoskeskukset, suuret huoltamot, nuorisotilat).
- Toteutetaan joustavan palveluohjauksen työtapaa.
- Tunnistetaan nuorten palvelutarpeet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, sovitaan eri toimijoiden vastuu ja rooli palvelutarpeisiin vastaamisessa sekä kehitetään nuoren palveluprosessiin sisällytettäviä palvelukokonaisuuksia.
- Tiivistetään etsivän nuorisotyön ja palveluntarjoajien yhteistyötä.
- Kehitetään lähipalveluiden rinnalle nuorten verkkopalveluita (esim. nettinuorisotyö, verkkoterkkari, opinto-ohjauksen verkkopalvelut).
- Kehitetään ja otetaan käyttöön asiakaslähtöisiä dialogisia työmenetelmiä, joissa nuori tulee kuulluksi (esim. VAY – varhainen avoin yhteistyö, Huoli puheeksi, Tulevaisuuden muistelu, Läheisneuvonpito; Puimala).
- Kehitetään sukupuolisensitiivistä työtä (esim. tyttöjen talo, poikien talo).
- Tehostetaan monialaisista palveluista tiedottamista (esim. Nuorisotiedotuksen tiedotuskanavien hyödyntäminen, Lapin nuorten tieto- ja neuvontapalvelut -sivusto verkossa, kuntien verkkosivut ja muu sosiaalinen media, paikalliset tiedotusvälineet, aktiivinen tiedottaminen oppilaitoksissa).
- Varmistetaan eri kieli- ja kulttuuriryhmien palveluiden saatavuus sekä huomioidaan heidän erityistarpeensa (esim. monikulttuuriset työparit, työntekijöiden monikulttuuriset taidot, monikielinen tiedottaminen ja tulkkipalvelujen käyttö).

Toimenpide 2.2

Kehitetään matalan kynnyksen harrastustoimintaa

Vahvistetaan nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan. Järjestetään toimintaa, johon nuoren on helppo tulla mukaan riippumatta hänen omista tavoitteistaan, perheen tai nuoren tuloista, asuinpaikkakunnasta tai kieli- ja kulttuuritaustasta. Varmistetaan, että nuori löytää helposti tarvitsemansa tiedon harrastustoiminnasta. Huomioidaan nuorten erilaiset tarpeet järjestämällä sekä ryhmätoimintaa että

tarjoamalla yksilöllistä tukea ja ohjausta harrastustoimintaan. Lisätään erityisesti pienillä paikkakunnilla tai sivukylillä asuvien nuorten sekä maahanmuuttajanuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan. Kehitetään toimintatapoja monialaisena yhteistyönä kuntien toimialojen, kolmannen sektorin, oppilaitosten, nuorten, vanhempien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Luodaan maksuttomia tai edullisia harrastustoiminnan malleja (esim. liikuntavälinekirjasto, kuljetukset kyliltä kuntakeskuksiin, maksuttomat/edulliset harrastuspaikat ja -vuorot, kohtuuhintaiset kurssimaksut, työpajojen osaamisen hyödyntäminen harrastusvälineiden huollossa).
- Järjestetään monipuolista kerho- ja työpajatoimintaa (esim. kansalaisopiston toiminnan tehokas hyödyntäminen).
- Perustetaan nuorille suunnattuja kokoontumispaikkoja ja -kahviloita (esim. olemassa olevien kuntien ja yritysten tyhjien tilojen hyödyntäminen).
- Luodaan nuorille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastusvaihtoehtoihin (esim. monipuolinen harrastustoiminnan esittely oppilaitoksissa, nuorisotilojen teemaillat ja -viikot).
- Motivoidaan nuoria harrastustoiminnan pariin (esim. aikuinen tukihenkilö tai toinen nuori erilaisiin harrastuksiin ohjaajajana).
- Lisätään eri kulttuuriryhmistä tulevien nuorten välistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa (esim. eri kulttuurien edustajat toiminnan ohjaajina yksin tai työpareina).
- Hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa toiminnan toteuttamisessa (esim. retket, leirit).

- Kehitetään harrastustoiminnasta tiedottamisen menetelmiä monialaisena yhteistyönä (esim. koko maakunnan kattavan kerho-harrastepankin luominen verkkoon, harrastelehti joka kotiin, eri toimijoiden esittelyt erilaisista harrastusmahdollisuuksista oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla, nuorten vetämät nuorisotiedotuspisteet oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla).
- Tehostetaan harrastustoiminnasta tiedottamista (esim. kuntien verkkosivut ja muu sosiaalinen media, paikalliset tiedotusvälineet, aktiivinen tiedottaminen oppilaitoksissa, Lapin nuorten tieto- ja neuvontapalvelut -sivusto verkossa).
- Kehitetään monialaista yhteistyötä harrastustoiminnan järjestämisessä (esim. kunta-, kylä- ja valtionraajat ylittävä yhteistyö, vapaa-aikatarjottimen kehittäminen oppilaitoksiin monialaisena yhteistyönä).
- Luodaan mahdollisuuksia nuorten ja vanhempien mukanaololle toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.
- Huomioidaan harrastustoiminnan järjestämisessä ja tiedottamisessa eri kieli- ja kulttuuriryhmien tarpeet (esim. monikulttuuriset työparit, työntekijöiden monikulttuuriset taidot, monikielinen tiedottaminen ja tulkkipalveluiden käyttö).

II SUJUVA KOULUTUS- JA TYÖLLISTYMISPOLKU

Tavoitetila 2015:

- Nuoret etenevät sujuvasti koulutusasteelta toiselle sekä koulutuksesta työelämään.
- Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien sekä opintonsa keskeyttäneiden nuorten määrä vähenee.
- Nuoret saavat riittävät ja joustavat tukipalvelut opintojensa etenemiseen ja tulevaisuutensa suunnitteluun.
- Nuoret saavat realistista ja monipuolista tietoa eri koulutusvaihtoehdoista ja työelämän vaatimuksista.
- Nuorilla on hyvät henkilökohtaiset valmiudet oman koulutuspolkunsu rakentamiseen sekä työelämään siirtymiseen.
- Nuorille löytyy mielekästä, omaa yksilöllistä osaamistaan ja elämäntilannettaan vastaavia kouluttautumis- ja työllistymisratkaisuja.

3. Nuoret etenevät sujuvasti eri koulutusasteille

- Luodaan nuorille mahdollisuuksia joustavaan ja innostavaan oppimiseen
- Vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuoltoa
- Kehitetään opinto-ohjauksen ja urasuunnittelun toimintamuotoja

4. Nuoret siirtyvät sujuvasti työelämään

- Vahvistetaan nuorten työelämätietoutta
- Vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä
- Tuetaan nuoria hankkimaan ammatillinen koulutus sekä edistetään ammatillisesti koulutettujen nuorten siirtymistä työelämään

TAVOITELINJA 3. NUORET ETENEVÄT SUJUVASTI ERI KOULUTUSASTEILLE

”Tietoa suoraan alan ammattilaisilta. Valmiin tiedon lukeminen paperilta ei anna läheskään samanlaisia valmiuksia esim. ammatinvalintaan kuin aktiivinen keskustelu mielenkiintoisella alalla toimivan ihmisen kanssa.”

Nuori, 19-24-vuotias

Toimenpide 3.1

Luodaan nuorille mahdollisuuksia joustavaan ja innostavaan oppimiseen

Lisätään nuorten opiskelumotivaatiota luomalla fyysisiltä puitteiltaan ja ilmapiiriltään innostavia oppimisympäristöjä. Rakennetaan nuorille yksilöllisiä tarpeita ja erilaisia elämäntilanteita huomioivia oppimisen mahdollisuuksia monialaisena yhteistyönä. Kehitetään lähiopetuksen rinnalla etäopis-

kelumahdollisuuksia, jotka mahdollistavat opiskelun myös niillä paikkakunnilla, joissa opiskelumahdollisuuksia ei ole tai ne ovat vähäiset. Toteutetaan toimintatapoja yhteistyössä kuntien toimialojen oppilaitosten, työpajojen, nuorten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Vahvistetaan tekemisen ja toiminnan kautta tapahtuvaa oppimista (esim. oppilaitosten ja työpajojen välinen yhteistyö).
- Vahvistetaan myönteisen ja kannustavan ilmapiirin luomista (esim. positiiviset oppimiskokemukset, luova liikunnallinen tai taidelähtöinen toiminta oppimisen tukena, vertaissovittelemista).
- Suunnitellaan opetuksen sisältöjä ja toteutusta yhdessä nuorten kanssa.
- Luodaan viihtyisiä ja luovia kouluympäristöjä yhdessä nuorten kanssa.
- Kehitetään etäopiskelumahdollisuuksia (esim. saamelaisnuorten poroelinkeinon harjoittamisen ja opiskelun yhdistämisen mahdollistaminen).

- Toteutetaan joustavan perusopetuksen (JOPO) -mallia.
- Laaditaan tarvittaessa yksilöllisiä ja konkreettisia oppimissuunnitelmia.
- Kehitetään yhteistyötä eri asteen oppilaitosten ja työpajojen välillä (esim. näyttökokeet, opitun tunnistaminen ja tunnustaminen).
- Varmistetaan maahanmuuttajanuorten opiskelumahdollisuuksia tukeva koulutus ja kielikoulutus (esim. peruskouluopinnot, lukioon ja ammatilliseen perusopetukseen valmistavat opinnot, suomi toisena kielenä -opetus, kotoutumiskoulutus).

Toimenpide 3.2

Vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuoltoa

Tuetaan nuorten opintojen joustavaa etenemistä kehittämällä monialaista oppilas- ja opiskelijahuoltoa. Järjestetään yksilöllisen tuen lisäksi ryhmätoimintaa sekä kehitetään lähipalveluiden rinnalla verkkopalveluita. Varmistetaan nuorten tukipal-

velut opintojen loppuunsaattamiseksi erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa. Kehitetään toimintaa monialaisena yhteistyönä oppilaitosten, kunnan toimialojen, kolmannen sektorin toimijoiden sekä nuorten ja vanhempien kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Varmistetaan oppilaitosten kuraattori-, psykologi- ja terveydenhoitopalveluiden saatavuus.
- Kehitetään oppilas- ja opiskelijahuollon verkkopalveluita (esim. virtuaaliset kuraattorien, psykologien ja terveydenhoitajien neuvontapalvelut).
- Järjestetään nuorten vertaisryhmätoimintaa (esim. erilaisiin elämäntilanteisiin ja murroskohtiin liittyvät keskustelu- ja tukiryhmät).
- Luodaan vanhemmille mahdollisuuksia olla aktiivisesti mukana oppilas- ja opiskelijahuoltotoiminnassa.

- Vahvistetaan oppilaitoksen sekä etsivän nuorisotyön ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä (esim. etsivä nuorisotyöntekijä, vertaisryhmätoiminta tai henkilökohtainen tukihenkilö nuoren tukena opintojen loppuunsaattamiseksi).
- Varmistetaan eri kieli- ja kulttuuriryhmien palveluiden saatavuus ja huomioidaan heidän erityistarpeensa (esim. monikulttuuriset työparit, työntekijöiden monikulttuuriset taidot, monikielinen tiedottaminen ja tulkkipalveluiden käyttö).

Toimenpide 3.3

Kehitetään opinto-ohjauksen ja urasuunnittelun toimintamuotoja

Tuetaan nuorten opintojen joustavaa etenemistä sekä oman koulutus- ja työuran löytymistä kehittämällä monialaisia toimintamuotoja. Järjestetään yksilöllisen tuen lisäksi ryhmätoimintaa sekä kehitetään lähipalveluiden rinnalle verkkopalveluita. Varmistetaan nuorten tukipalvelut opintojen

loppuunsaattamiseksi erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa. Kehitetään toimintaa monialaisena yhteistyönä oppilaitosten, kunnan toimialojen, työ- ja elinkeinotoimiston, puolustusvoimien, kolmannen sektorin toimijoiden sekä nuorten ja vanhempien kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Tiivistetään vanhempien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä perus- ja toisen asteen opintojen alkuvaiheesta lähtien
- Tiivistetään opettajien ja oppilaanohjaajien sekä työelämän välistä yhteistyötä.
- Kehitetään opinto-ohjauksen ja urasuunnittelun verkkopalveluita.
- Perustetaan rekrytointipalvelupisteitä ammatillisiin oppilaitoksiin.
- Vahvistetaan ammatinvalinnanohjauksen roolia TE-toimiston asiakasprosesseissa;
- Järjestetään nuoren urasuunnittelua tukevia koulutuksia ja tilaisuuksia sekä yksilö- ja ryhmäohjausta.
- Rakennetaan peruskoulusta ammatillisiin oppilaitoksiin suuntautuville nuorille joustavia opintopolkua (esim. Ammattistartti).
- Luodaan mahdollisuuksia puuttuvien peruskoulupintojen loppuun suorittamiseen työpajalla ja opintojen tunnustamiseen (opinnollistaminen).

- Tiivistetään oppilaitosten keskinäistä yhteistyötä nuoren siirtyessä uuteen oppilaitokseen (esim. opiskelupaikan vastaanottamisen varmistaminen).
- Tiivistetään oppilaitosten ja etsivän nuorisotyön yhteistyötä opiskelupaikka-asioissa (esim. ilmoitusten tekeminen etsivälle nuorisotyölle nuorista, jotka eivät ota paikkaa vastaan tai keskeyttävät opintonsa).
- Tiivistetään ja kehitetään ammatillisten oppilaitosten ja TE-toimiston välistä yhteistyötä nuoren suuntaamiseksi uudelle alalle opintojen keskeytyessä (esim. rakennetaan Avoin ammattiopisto -toimintamalli).
- Varmistetaan eri kieli- ja kulttuuriryhmien palveluiden saatavuus sekä huomioidaan heidän erityistarpeensa (esim. monikulttuuriset työparit, työntekijöiden monikulttuuriset taidot, monikielinen tiedottaminen ja tulkkipalveluiden käyttö).

TAVOITELINJA 4. NUORET SIIRTYVÄT SUJUVASTI TYÖELÄMÄÄN

”Toivoisin saavani sellaista tietoa, että millaisia kesätyöpaikkoja on saatavilla. Millä alalla on vähän työntekijöitä? Mille alalle kannattaisi kouluttautua? Millainen tutkinto pitäisi olla? Koulussa voisi olla tällaisia esittelyitä.”

Nuori, 15-18-vuotias

Toimenpide 4.1

Vahvistetaan nuorten työelämätietoutta

Varmistetaan peruskoulutusasteelta lähtien, että nuoret saavat realistista tietoa työelämästä ja sen vaatimuksista sekä omaavat riittävät työnhakutaidot. Toteutetaan monikanaista tiedon välittämistä työelämästä ja eri ammateista. Kehitetään nuorten henkilökohtaisia valmiuksia työn hakemiseen ja työelämässä toimimiseen erityisesti koulutuksen

nivelvaiheissa. Kehitetään uusia toimintamuotoja monialaisena yhteistyönä oppilaitosten, työ- ja elinkeinotoimiston sekä kolmannen sektorin toimijoiden, yrittäjien, työnantajien, työpajojen, vanhempien, nuorten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Tehostetaan työelämän perussääntöjen opetusta ja ohjausta peruskoulutusasteelta lähtien (esim. työelämätaitojen valmennusryhmät, -projektit ja -kurssit).
- Lisätään nuorten työnhakuvalmiuksia erityisesti koulutuksen ja työn nivelvaiheissa (esim. työnhakuvalmennus, työelämäprojektit ja -kurssit).
- Välitetään monipuolisesti tietoa nuorille eri ammatien edellytyksistä ja työn vaatimuksista työnantajien, yrittäjien, oppilaitosten, alaa opiskelevien ja vanhempien edustajien itsensä kertomana peruskoulutusasteelta lähtien (esim. infotilaisuudet oppilaitoksissa, yritysten avoimet ovet -tilaisuudet).
- Kehitetään nuorille suunnattua tiedottamista työelämään liittyvistä asioista (esim. Lapin nuorten tietojen neuvontapalvelun hyödyntäminen).
- Luodaan mahdollisuuksia työkokemukseen kartuttamiseen (esim. kesätyöpaikat kaikille 15-vuotiaille nuorille).
- Huomioidaan työelämätietouden välittämisessä ja tiedottamisessa eri kieli- ja kulttuuriryhmien tarpeet (esim. monikulttuuriset työparit, työntekijöiden monikulttuuriset taidot, monikielinen tiedottaminen ja tulkkipalveluiden käyttö).

Toimenpide 4.2

Vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä

Vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä kaikilla koulutusasteilla ja erityisesti ammatillisessa koulutuksessa. Vahvistetaan nuorten työelämän valmiuksia kaikilla koulutusasteilla kehittämällä työelämän taitoja sekä lisäämällä työssä oppimisen mahdollisuuksia. Lisätään työhön tutustumisen mahdollisuuksia myös lukioden toiminnassa. Tiivistetään teoria- ja käytännönopintojen yhteyttä lisäämällä oppilaitosten, työn-

antajien ja yrittäjien vuoropuhelua sekä vahvistetaan nuorten kiinnostusta yrittäjyyteen. Varmistetaan laadukas ohjaus työhön tutustumisjaksoilla. Kehitetään toimintaa yhteistyössä oppilaitosten, työ- ja elinkeinohallinnon toimijoiden, yrittäjien, työnantajien, nuorten ja vanhempien kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä (peruskoulu, lukio, ammatillinen koulutus, korkeakoulutus):

- Tiivistetään oppilaitoksen sekä työnantajien ja yritysten välistä yhteistyötä (esim. työnantajat ja yritykset mukana opetuksessa, vierailukäynnit, infotilaisuudet).
- Koulutetaan ja sitoutetaan työnantajia ja yrityksiä työhön tutustumisjaksojen laadukkaaseen opettamiseen ja ohjaamiseen.

- Kehitetään ja toteutetaan yrittäjämäisen ajattelun ja toiminnan periaatteiden opetusta ja ohjausta ("sisäinen yrittäjyys", yrittäjyysfilosofia).
- Tiivistetään työ- ja elinkeinohallinnon sekä oppilaitosten yhteistyötä (esim. ennakointitiedon välittäminen työvoimaa tarvitsevista aloista sekä tiedon välittäminen yrityksistä ja niiden työvoimatarpeista).

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä (peruskoulu, lukio):

- Lisätään ja monipuolistetaan työhön tutustumisjaksoja sekä kytketään ne nuoren omaan kiinnostuksen kohteeseen.

- Kehitetään nuoren, opettajan, oppilaanohjaajan, vanhempien sekä työnantajien ja yritysten välistä yhteistyötä nuoren vahvuuksien ja osaamisen karvoittamiseksi sekä koulutus- ja uravalintojen tueksi (esim. tiimikeskustelut).

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä (ammatillinen koulutus):

- Toteutetaan ammattikummitoimintaa, jossa työnantaja tai yrittäjä toimii tiiviisti opiskelijoiden ohjaajana ja tukijana.
- Toteutetaan opintoihin liittyviä projekti- ja opinnäytetöitä aidoissa ympäristöissä (esim. yrityshauto-mo).

- Kehitetään nuoren, opettajan ja työhön tutustumisjakson ohjaajan välistä yhteistyötä (esim. tiimikeskustelu).
- Edistetään nuorten työllistymistä toteuttamalla työhön tutustumisjaksoja työvoimaa tarvitsevilla työnantajilla ja yrityksissä.
- Esitellään nuorille kannustavia esimerkkejä yrittäjyydestä.

Toimenpide 4.3

Tuetaan nuoria hankkimaan ammatillinen koulutus sekä edistetään ammatillisesti koulutettujen nuorten siirtymistä työelämään

Varmistetaan nuorten joustava siirtyminen koulutukseen ja sitä kautta työelämään huomioimalla nuorten erilaiset palvelutarpeet. Rakennetaan ammatillista koulutusta vailla oleville nuorille yksilöllisiä ja työelämälähtöisiä polkuja ammatin hankkimiseen sekä sitä kautta työelämään siirtymiseen. Tuetaan ammatillisesti koulutettujen nuorten työllistymistä etsi-

mällä yksilöllisiä ratkaisuja osaamisen vahvistamiseen sekä sitä kautta työelämään siirtymiseen. Kannustetaan nuoria yrittäjyyteen. Kehitetään toimintaa yhteistyössä työ- ja elinkeinohallinnon, ammatillisten oppilaitosten, kunnan sosiaalitoimen, työpajojen, yrittäjien, työnantajien sekä muiden keskeisten tahojen kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Vahvistetaan oppisopimuskoulutuksen sekä räätälöityjen ja työelämäpainotteisten koulutusten roolia (esim. tuetun oppisopimuksen toimintamalli, jossa mukana oppilaitos, työpaja ja yritys).
- Varmistetaan nuorten myönteiset kokemukset työelämästä (esim. laadukas ohjaus ja perehdytys työpajoilla).
- Kartoitetaan kokonaisvaltaisesti ja voimavaralähtöisesti nuorten mahdollisuuksia (esim. uudet koulutautumisvaihtoehdot, koulutusammatin antamat valmiudet työllistyä erilaisiin ammattitehtäviin, yrittäjyys vaihtoehtona).
- Rakennetaan joustavia ja yksilöllisiä koulutus- ja työllistymispolkuja monialaisena yhteistyönä (esim. työ- ja koulutuskokeilut, työpajatoiminta, kuntouttava työtoiminta, oppilaitos- ja/tai työpaikkakohtainen koulutus, oppilaitoksen ja TE-toimiston yhteistyönä toteuttama Avoin ammattiopisto -malli).
- Kehitetään työammattikoulutuksen toimintamallia, jossa tavoitteena on nuorten työllistyminen omista lähtökohdista työvaltaisen oppimisen ja kuntouttavan työtoiminnan avulla (yritys, oppilaitos, työpaja ja TE-toimisto).

- Luodaan nuorille mahdollisuuksia aikaisempien opintojen ja osaamisen täydentämiseen (esim. työpajat).
- Tehdään tiivistä yhteistyötä työnantajien ja yrittäjien kanssa (esim. kouluttautumis- ja harjoittelumahdollisuuksien markkinointi, työnhakijoiden aktiivinen markkinointi).
- Tuetaan työnantajia nuorten työllistämiseksi (esim. Sanssi-kortti, palkkatuki).
- Tuetaan nuoria käynnistämään omaa yritystoimintaa (esim. yrityskummitoiminta).
- Tunnistetaan nuorten kiinnostus yrittäjyyteen ja tarjotaan yrittäjyyttä tukevia palveluja (esim. osuuskuntayrittäjyys, Viisi askelta yrittäjyyteen -valmennus).
- Vaikutetaan työpaikkojen monimuotoisuusvalmiuksiin ja -asenteisiin niin, että ne ovat valmiimpia vastaanottamaan esim. etniseltä taustaltaan erilaiset nuoret tai erityisryhmiin kuuluvat nuoret.
- Varmistetaan suomen kielen (suomi toisena kielenä) opetuksen järjestäminen ja muut yksilölliset tukitoimet ammatillisten opintojen aikana.

III ITSENÄINEN ARKI

Tavoitetila 2015:

- Nuorilla on turvallinen ja itsenäistä asumista tukeva kotiympäristö.
- Nuorilla on tiiviit sosiaaliset tukiverkostot sekä kotipaikkakunnalla että uudella asuinpaikkakunnalla.
- Nuorilla on hyvät arjessa selviytymisen taidot ja he kykenevät huolehtimaan itsenäisesti omasta taloudestaan ja toimeentulostaan.
- Nuorten velkaantuminen ja yli varojen eläminen on vähentynyt.

5. Nuorilla on riittävät valmiudet, palvelut ja tukiverkostot itsenäiseen elämään

- Kehitetään nuorten arjen ja talouden hallinnan taitoja sekä itsenäistä pärjäämistä tukevia palveluita
- Vahvistetaan uudelle paikkakunnalle siirtyneen nuoren sosiaalisia tukiverkostoja
- Lisätään itsenäistyvien nuorten asumisolojen turvallisuutta ja viihtyvyyttä

TAVOITELINJA 5.

NUORILLA ON RIITTÄVÄT VALMIUDET, PALVELUT JA TUKIVERKOSTOT ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN

"Kaikista asioista enemmän tietoa. Kuten siitä, että autettais miten voi saada asunnon jos lähtee muualle töihin ja miten saa siihen asuntoon rahat. Että mitä kaikkia tukia voi hakea ja saada. Ja mitä eri tuet tarkoittaa tai että mitä varten ne on."

Nuori, 19-24-vuotias

Toimenpide 5.1

Kehitetään nuorten arjen ja talouden hallinnan taitoja sekä itsenäistä pärjäämistä tukevia palveluita

Vahvistetaan nuorten arjessa selviytymisen taitoja kaikissa arjen toimintaympäristöissä. Kehitetään nuorten kotitalous- ja talouden hallinnan taitoja osana kodin, koulun, vapaa-ajan ja muiden arjen ympäristöjen toimintaa. Tuetaan nuorten itsenäistä pärjäämistä kehittämällä arjen ja talouden hallinnan

tukipalveluita. Kehitetään toimintaa monialaisena yhteistyönä kuntien eri toimialojen, oppilaitosten, kolmannen sektorin, työpajojen, seurakuntien, vanhempien, nuorten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Tehostetaan kotitalouden opetusta ja ohjausta (esim. kokkikerhot, kotitalouden taitojen opettaminen vahvemmin osana kotien, koulujen ja vapaa-ajan toimintaa).
- Tehostetaan talousneuvonnan ja kulutuskäyttäytymisen opetusta ja ohjausta (esim. talousneuvontaryhmät ja -koulutukset).

- Toteutetaan arjen hallinnan ryhmiä ja kursseja monialaisena yhteistyönä (esim. yhteistyössä Marttaliiton kanssa).
- Järjestetään yksilökohtaisia arjen hallinnan ohjaus- ja tukipalveluita (esim. etsivä nuorisotyö, henkilökohdalliset ohjaajat, sosiaalinen isännöinti).
- Järjestetään talous- ja velkaneuvontaa yhteistyössä pankkien kanssa (esim. velkaneuvontaa sosiaalisessa mediassa, pankkien henkilökunnan infotilaisuudet talouden hallinnasta).

Toimenpide 5.2

Vahvistetaan uudelle paikkakunnalle muuttaneen nuoren sosiaalisia tukiverkostoja

Tuetaan opiskelujen, työn, maahanmuuton tai myyn syyn vuoksi uudelle paikkakunnalle muuttaneen nuoren kotiutumista. Edistetään nuoren kiinnittymistä uusiin yhteisöihin sekä vahvistetaan nuoren sosiaalisia tukiverkostoja tukemalla

yhteyden säilyttämistä kotipaikkakunnalle. Toteutetaan toimintaa monialaisena yhteistyönä kuntien eri toimialojen, oppilaitosten, kolmannen sektorin, seurakunnan, vanhempien ja nuorten kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Järjestetään ohjattua vapaa-ajan toimintaa, jossa on mukana sekä paikallisia että muualta muuttaneita nuoria.
- Perehdytetään nuoret uuteen oppilaitokseen (esim. ohjaajat ja tutorit).
- Perehdytetään nuoret uuteen paikkakuntaan ja sen harrastusmahdollisuuksiin (esim. tukihenkilöt, koto-kaveri-toiminta).

- Luodaan mahdollisuuksia nuorten matalan kynnyksen kohtaamispaikoille (esim. kahvilat, kirjastot, nuorisotilat).
- Vahvistetaan etsivän nuorisotyön roolia palveluihin perehdyttäjänä ja ohjaajana.
- Tuetaan nuorten ja vanhempien välisen suhteen säilymistä (esim. säännöllinen yhteydenpito ja yhteiset tapaamiset).
- Tuetaan yhteyden säilymistä kotipaikkakunnan verkostoihin (esim. toteuttamalla monialaista kunta-, kylä- ja valtionraajat ylittävää yhteistyötä).

Toimenpide 5.3

Lisätään itsenäistyvien nuorten asumisolojen turvallisuutta ja viihtyvyyttä

Varmistetaan itsenäistyvien nuorten turvallinen kotiympäristö parantamalla heidän asumisolonsa. Lisätään opiskelija-asuntoloiden ja tuetun asumisen turvallisuutta ja viihtyvyyttä. Varmistetaan, että nuorille on tarjolla riittävästi kohtuuhintaisia

ja heille sopivia asuntoja. Kehitetään toimintaa monialaisena yhteistyönä kuntien eri toimialojen, oppilaitosten, kolmannen sektorin, nuorten, vanhempien sekä muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja toimenpiteistä:

- Kehitetään opiskelija-asuntoloiden tuen ja valvonnan käytäntöjä sekä ohjattua iltatoimintaa.
- Vahvistetaan nuorten roolia opiskelija-asuntoloiden toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (esim. asuntolaneuvostojen perustaminen, asuntoloiden kunnostaminen nuorten omana projektina).

- Kehitetään nuorten asumista järjestämällä kohtuuhintaisia nuorille tarkoitettuja asuntoja (esim. vapaila markkinoilla olevat vuokra-asunnot).
- Kehitetään nuorten tuettua asumista järjestämällä asumisen tukipalveluita ja -henkilöitä nuoren tilanteen mukaan (esim. sosiaalinen isännöinti, palveluneuvojat).

TAUSTA-AINEISTO

Aaltonen, Kimmo (2011) (toim.). Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2011. Aluehallintovirastojen suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisu 10/2012. http://www.avi.fi/fi/virastot/pohjoissuomenavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/2012/Aluehallintovirastojen%20keskeiset%20arviot%20peruspalvelujen%20tilasta%202011_LR.pdf

Häggman, Erik & Pusila, Juha (2012). Nuorten tilanne ja yhteiskuntatutkimus Varsinais-Suomessa. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. <http://www.koulutustajayhteistyota.com/wp-content/uploads/2011/08/VS-ja-yhteiskuntatutkimus-2.pdf>

Lapin Luotsi. Lapin toimintaympäristö. <http://luotsi.lappi.fi/lapin-toimintaymparisto>

Lapin nuorten tieto- ja neuvontapalvelu. <http://www.lanuti.fi>

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012 – 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>

Lastensuojelulaki 13.2007/417.

Lommi, Anni & Luopa, Pauliina & Puusniekka, Riikka & Roinen, Mira & Vilkkii, Suvi & Jokela, Jukka & Kinnunen, Topi (2011). Kouluterveyskysely 2010. Lapin raportti. Helsinki: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos. http://info.stakes.fi/kouluterveys/tulokset/lappi_2010.pdf

Myrskylä, Pekka (2011a). Nuoret koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 12/2011. http://www.nuorisotakuu.fi/files/34027/Nuoret_tyomarkkinoiden_ja_opiskelun_ulkopuolella.pdf

Myrskylä, Pekka (2011b). Nuoret koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Lappia koskevat tilastot. Tilastokeskus. Toimitettu sähköpostitse 3.11.2011.

Myrskylä, Pekka (2012). Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) Analyysit.

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Nuorisolaki 27.1.2006/72.

Nuorisotakuu. <http://www.nuorisotakuu.fi>

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007. http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NET-TI.pdf

Nuorten yhteiskuntatutkimus 2012. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 8/2012. http://www.tem.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatutkimus_2012_raportti.pdf

Sutinen, Riikka (2010). ”Loistava perhe, mahtavat kaverit ja koulussa menee hyvin!” Lappilaisten nuorten hyvinvoinnin ankkurit. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 53.

Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos. Kouluterveyskysely. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>

Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005 – 2012. <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>

Tilastokeskus. Tilastot aiheittain. <http://www.stat.fi/til/aiheet.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö. Työnvälitystilasto. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2609>

Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012 – 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Konserni 27/2012. http://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf

KUVAT

Valokuvat:

Valokuva kannessa: Auringonlasku ja lumilautailu. Anita Raunio/Vastavalo.fi. 2011.

Valokuva sivulla 8: Vaeltavat nuoret. Tomi Keränen.

Valokuva sivulla 11: Latu. Heli Niemi. 2012.

Valokuva sivulla 12: Hiphoppia Posiolla. Pirkko Mäkelä.

Valokuva sivulla 14: Saamelaisnuorten tapahtuma. Seppo Körkkö.

Valokuva sivulla 16: Graffitit lumessa. Heli Niemi. 2012.

Valokuva sivulla 17: Monikulttuurisuutta. Heli Niemi. 2012.

Valokuva sivulla 18: Monialaista yhteistyötä. Janne Hirvonen. 2012.

Valokuva sivulla 20: Palapeli. Tomi Keränen.

Valokuva sivulla 23: Yhdessä toimien. Seppo Körkkö.

Valokuva sivulla 29: Oma polku. Heli Niemi. 2011.

Valokuva sivulla 36: Pitkospuut. Heli Niemi. 2012.

Kuviot:

Kuvio 1. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston kokoonpano

Kuvio 2. Lappi toimintaympäristönä nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta

Kuvio 3. Visio ja arvot

Kuvio 4. Kehittämisohjelman toteutus monialaisena yhteistyönä

Kuvio 5. Lapin nuorten hyvinvointi yhteisenä tavoitteena

Kuvio 6. Nuorten osallistuminen ohjelmaprosessiin

Kuvio 6. Nuorten osallistuminen ohjelmaprosessiin

Kuvio 7. Ohjelmaprosessi

LIITTEET

LIITE 1.

Ohjelmaprosessin kuvaus

Ohjelmaprosessin keskiöön asettuu kolmesta työpajasta koostuva ”Lapin nuorten hyvinvointi yhteisenä tavoitteena” -ohjelmatyöskentelykokonaisuus. Työpajoissa tuotettiin sisältöjä ohjelman toimenpidekokonaisuuksille osallistavan ryhmätyöskentelyn keinoin. Työskentelyn aikana määriteltiin yhteistyössä nuorten hyvinvoinnin haasteita, palvelutarpeita, keskeisiä tavoitteita, toimenpide-ehdotuksia sekä pohdittiin vastuuta hoja ja seurantamittareita. Ryhmätyöskentelyn lisäksi työpajoissa kuultiin työskentelyyn johdattavia puheenvuoroja nuorten, käytännön ammattilaisten, kuntien, hankkeen toteuttajien, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä tulevaisuudentutkimuksen edustajilta. Ohjelmatyöskentelykokonaisuutta varten järjestettiin kolme tilaisuutta eri paikkakunnilla; Rovaniemellä, Kittilässä ja Torniossa. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 103 henkilöä, jotka edustivat 13 Lapin kuntaa. Kuhunkin tilaisuuteen osallistui keskimäärin 60 henkilöä.

Ohjelmatyöskentelykokonaisuuden päätyttyä koottiin monialainen sparraustiimi, jonka tehtävänä oli työstää ohjelmaluonnosta yhdessä projektipäällikön kanssa. Tiimiin kutsuttiin mukaan ohjelmatyöskentelykokonaisuuteen osallistuneita toimijoita sekä keskeisiä nuorten parissa toimivia tahoja, jotka eivät olleet osallistuneet ohjelman työstämiseen. Ryhmään ilmoitautui mukaan 21 toimijaa. Monialainen sparraustiimi koontui työkokoukseen, jossa laadittiin ohjelman visiota sekä työstettiin toimintaympäristön analyysiä ja ohjelman sisältöjä. Lisäksi ryhmällä on ollut mahdollisuus kommentoida ohjelmaa sen loppuvaiheessa.

Ohjelmatyöskentelykokonaisuuden lisäksi hankkeessa kuultiin laajalti eri toimijoita. Syksyn 2011 ja kevään 2012 aikana toteutettiin erillisiä kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia järjestöille, hanketoimijoille, tutkijoille, nuorisotyöntekijöille, työpajatyöntekijöille, TE-hallinnon toimijoille, Saamelais-

käräjien nuorisoneuvostolle sekä Lapin nuorisofoorumin osallistujille. Näihin tilaisuuksiin osallistui kaikkiaan noin 150 henkilöä. Lisäksi hanke on toiminut tiiviissä yhteistyössä monien alueella toimivien hankkeiden kanssa. Erityisesti yhteisiä linjauksia on haettu Lapin liiton Nuorten Lappi II ja Lappi-brändin kehittäminen 2011–2013 -hankkeiden sekä Lapin ELY-keskuksen Vaikuttavuutta kotouttamiseen monialaisena yhteistyönä -hankkeen kanssa.

Ohjelmaluonnosta oli mahdollista kommentoida joko kirjallisesti tai verkkokyselyn avulla touko-kesäkuun 2011 aikana. Kirjallisia kommentteja toimitettiin muutamia, joista kaksi oli nuorisoneuvostojen lausuntoja. Verkkokysely oli avoin kaikille asiasta kiinnostuneille ja siihen vastasi 49 henkilöä, joista nuoria oli liki kolmasosa (31 %). Lisäksi toteutettiin kuulemis- ja tiedotustilaisuuksia kahdeksassa kunnassa. Kuntavierailusta tiedotettiin kaikkien kuntien nuorisotoimia sekä monialaisia yhteistyöverkostoja ja se toteutettiin niihin kuntiin, jotka vastasivat kutsuun myönteisesti. Vierailun aikana ohjelmaluonnosta esiteltiin monialaisten yhteistyöverkostojen toimijoille, päättäjille sekä nuorille. Tarkoituksena oli saada kuntien toimijat tietoiseksi ohjelmasta sekä antaa heille mahdollisuus vaikuttaa sen sisältöön. Kuntien tilaisuuksiin osallistui kaikkiaan 132 henkilöä. Ohjelmaluonnosta esiteltiin kaikissa kunnissa monialaisen yhteistyöryhmän kokouksen yhteydessä. Kahdessa kunnassa ohjelmaluonnosta esiteltiin myös kunnanvaltuustolle ja nuoria oli mukana kolmen kunnan tilaisuudessa.

Ohjelmaprosessia ohjasi hankkeen ohjausryhmä, johon kuului 11 varsinaista jäsentä ja 11 varajäsentä. Ohjausryhmän jäsenet edustivat aluehallinnon toimijoita, kuntia, oppilaitoksia, poliisihallintoa, työpajoja sekä Saamelaiskäräjiä. Ohjausryhmä toimi myös ohjelmasta tiedottamisen sekä toimijoiden välisen verkostoitumisen kanavana. Ohjausryhmän lisäksi projektipäällikön tukena toimi Lapin ELY-keskuksen sisäinen sparrausryhmä, joka on osaltaan tiivistänyt organisaation sisäistä yhteistyötä nuoriin liittyvissä kysymyksissä.

Nuorten keskeisenä kuulemiskanavana on toiminut Lapin nuorisofoorumi. Tilaisuus järjestetään Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen koolle kutsumana kaksi kertaa vuodessa ja siihen osallistuu nuorten vaikuttajaryhmien edus-

Nuoret mukana ohjelmaprosessissa:

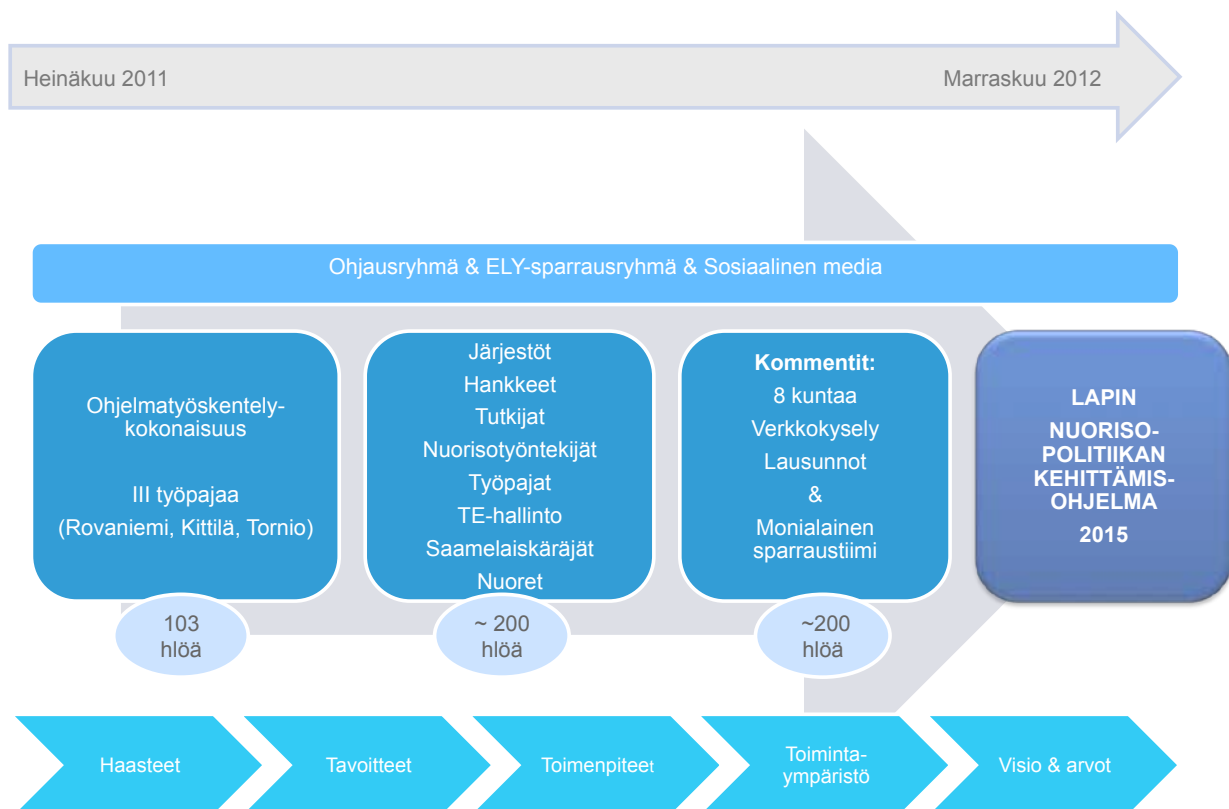
- Lapin nuorisofoorumi (nuorten vaikuttajaryhmät)
- Nuorten kysely (etsivä nuorisotyö, työpajat, maahanmuuttajat, järjestöt)
- Nuorten puheenvuorot ohjelmatyöskentelykokonaisuudessa
- Nuorten lausunnot
- Nuoria mukana kuntavierailuissa
- Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto mukana (ohjausryhmä, kuulemistilaisuus)
- Nuorten osallistuminen verkkokyselyyn (31 % vastaajista)

tajia Lapin kunnista. Kehittämisohjelmaa on käsitelty syyskuun 2011, tammikuun 2012 ja lokakuun 2012 kokouksissa. Syyskuussa 2011 pidetyssä kokouksessa nuoret pohtivat ryhmissä nuorten elämän, arjen ja palveluiden hyviä ja huonoja puolia, kehittämisideoita sekä Lapin erityisyyttä. Tammikuun kokouksessa nuorille esiteltiin kehittämisohjelman tilannekatsaus sekä keskusteltiin nuorten mahdollisuudesta vaikuttaa ohjelman sisältöihin ja toteutukseen. Lokakuussa 2012 foorumin osallistujille esiteltiin ohjelman sisältö ja tulokset.

Nuorten näkemyksiä on kartoitettu myös pienimuotoisella avoimella kyselyllä yhteistyössä työpajojen, etsivän nuorisotyön, maahanmuuttajatoimijoiden sekä hankkeiden kanssa. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 48 nuorta. Heistä 23 oli kantaväestöön kuuluvia nuoria ja 25 maahanmuuttajanuoria. Vastaajat edustivat sekä miehiä että naisia sekä nuorten eri ikäryhmiä alle 15-vuotiaista 29-vuotiaisiin. Kantaväestön vastaajista liki puolet (10) oli vastaushetkellä työpajalla, työharjoittelussa tai

työkokeilussa. Muut heistä (13) olivat peruskoulussa, lukiossa, työssä tai työttömänä. Maahanmuuttajanuoria koskevat taustatiedot olivat osin puutteellisia, joten vastaavaa erittelyä heistä ei ollut mahdollista tehdä.

Kehittämisohjelma on viety nuorten, vanhempien ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten arkeen pitkälti sosiaalisen median välityksellä. Tämä on lisännyt ohjelman näkyvyyttä sekä antanut toimijoille mahdollisuuden seurata ohjelmaprosessin etenemistä sekä vaikuttaa sen sisältöihin. Kehittämisohjelmasta on tiedotettu Lapin nuorten tieto- ja neuvontapalvelun verkkosivuilla (www.lanuti.fi) sekä Facebook-yhteisöpalvelussa. Lisäksi ohjelmasta on tehty lehtijuttuja paikallis- ja aluelehtiin sekä radioihin. Ohjelma julkistettiin 18.9.2012 Rovaniemellä Nuorisotakuu & Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015 -tilaisuudessa, johon osallistui liki kaksisataa toimijaa eri puolilta Lappia sekä toimijoita webcast-lähetysten välityksellä.

Kuvio 7. Ohjelmaprosessi

Ohjelmaprosessiin osallistuneet organisaatiot ja työryhmät

Organisaatiot (45):

Demello Koulutuspalvelut
Enontekiön kunta
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Inarin kunta
Kemijärven 4H-yhdistys
Kemijärven kaupunki
Kemin kaupunki
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
Kittilän kunta
Kolarin kunta
Lapin aluehallintovirasto
Lapin ammattiopisto
Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Lapin Liitto
Lapin Nuorison Liitto ry
Lapin poliisilaitos
Lapin yliopisto
Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri
Meri-Lapin työ- ja elinkeinotoimisto
Meri-Lapin Työhönvalmennus-säätiö
Nuorisokeskus Vasatokka
Outokaira tuottamhan ry
Pelkosenniemen kunta
Pellon kunta
Peräpohjolan Opisto
Pohjantähtiopisto
Posion kunta
Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Rovaniemen ammattikorkeakoulu
Ranuan kunta
Rovaniemen Monitoimikeskus-säätiö
Rovalan nuoret
Rovaniemen kaupunki
Rovaniemen nuorisoasunnot ry
Rovaniemen työ- ja elinkeinotoimisto
Saamelaiskäräjät
Seita-säätiö
Setlementtinuorten Lapin piiri
Sodankylän kunta
Suomen punainen risti Lapin piiri
Tornion kaupunki
Tornion työvoimalasäätiö
Tunturi-Lapin työ- ja elinkeinotoimisto
Ylitornion kunta
Yläkemijoen aluelautakunta

Projektin ohjausryhmä:

Kauppila Ulla, Meri-Lapin TE-toimisto
(varajäsen Autto Miia, Rovaniemen TE-toimisto)
Kähkönen Paula, Lapin Liitto
(varajäsen Kontiosalo Lassi, Lapin Liitto)
Kähkönen Sanna, Rovaniemen Monitoimikeskus-säätiö

(varajäsen Halonen Hilkka,
Meri-Lapin Työhönvalmennus-säätiö)
Kähkönen Seija, Lapin ELY-keskus
(varajäsen Tervasmäki Satu, Lapin ELY-keskus)
Mäkelä Pirkko, Posion kunta (pj.)
(varajäsen Tammela Mauri, Kittilän kunta)
Ovaskainen Seija, Lapin ammattiopisto
(varajäsen Leponiemi Jussi, Ammattiopisto Lappia)
Paltto Nils-Heikki, Saamelaiskäräjät
(varajäsen Niittyvuopio Laura-Maija, Saamelaiskäräjät)
Rastas Anu, Kemin kaupunki
(varajäsen Luiro Anne, Rovaniemen kaupunki)
Suutala Elisa, Lapin aluehallintovirasto (vpj.)
(varajäsen Torikka Kari, Lapin aluehallintovirasto)
Timonen Merija, Lapin korkeakoulukonserni
(varajäsen Konu Ari, Lapin korkeakoulukonserni)
Vainio Kari, Lapin poliisilaitos
(varajäsen Seppälä Jari, Peräpohjolan poliisilaitos)
Ohtonen Tuija, Lapin ELY-keskus (projektin vastuuhenkilö)
Kivekäs Marja, Lapin ELY-keskus (projektin valvoja)
Kuisma Tuula, Lapin ELY-keskus (projektin valvoja)
Niemi Heli, Lapin ELY-keskus (projektipäällikkö)

Lapin ELY-keskuksen sparrausryhmä:

Ohtonen Tuija
Keränen Tiina
Kähkönen, Seija (pj.)
Hanni Marja
Eeronheimo Anna-Liisa
Kivekäs Marja
Harju Eija
Kauppila Ulla
Autto Miia
Niemi Heli (sihteeri)

Monialainen sparraustiimi:

Erho Salla, Rovaniemen kaupunki
Huikuri Raine, Puolustusvoimat/Lapin aluetoimisto
Jaakola Anitta, Ranuan kunta
Kuha Riitta, Ranuan kunta
Kyrönlampi Taina, Humanistinen ammattikorkeakoulu
Körkkö Seppo, Inarin kunta
Laiho Harri, Puolustusvoimat/Lapin aluetoimisto
Lappalainen Timo, Rovaniemen kaupunki
Liinamaa Riitta, Rovaniemen kaupunki
Luiro Anne, Rovaniemen kaupunki
Mäkelä Pirkko, Posion kunta
Pekkala Arto, Lapin poliisilaitos
Pulju Riikka, Rovaniemen nuorisoasunnot
Pulkkinen Maarit, Peräpohjolan opisto
Salo Pirkko, Humanistinen ammattikorkeakoulu
Suutala Elisa, Lapin aluehallintovirasto

Starry Inkeri, Lapin liitto
Tallavaara Marja-Sisko,
Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Torikka Kari, Lapin aluehallintovirasto
Vuorinen Hanna, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Yliranta Timo, Tunturi-Lapin TE-toimisto

Muut osallistujat:

Lapin nuorten hyvinvointi yhteisenä tavoitteena -ohjelmatyöskentelykokonaisuus (3 työpajatapaamista ajalla 10.11.2011 – 27.3.2012): 103 osallistujaa

Keskustelu- ja kuulemistilaisuudet (hanke- ja järjestötoimijat, tutkijat, TE-hallinto, Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto ajalla 26.10. – 15.6.2012): 54 osallistujaa

Kuntien keskustelu- ja kuulemistilaisuudet (8 kuntaa ajalla 14.5. – 19.6.2012): 132 osallistujaa

Nuorten kysely: 48 osallistujaa

Verkkokysely: 49 osallistujaa

Muut keskustelu- ja kuulemistilaisuudet (Nuorisotyöntekijöiden työkokous 26. -27.9.2011, Lapin työpajapäivät 15. -16.11.2011, Lapin Nuorisofoorumi 17.9.2011): noin 100 osallistujaa

LIITE 2.

YHTEENVETOTAULUKKO KEHITTÄMISOHJELMAN SISÄLLÖISTÄ

VISIO 2015	Turvallisesti tulevaisuuteen tähtäävä nuori, jonka tukena on ennakoiva, nopeasti reagoiva ja yksilölliset tarpeet huomioonottava laaja-alainen palvelujärjestelmä		
TOIMENPIDEKO-KONAISUUDET	I YHTEISÖLLISYYS VOIMAVARANA	II SUJUVA KOULUTUS- JA TYÖLLISTYMISPOLKU	III ITSENÄINEN ARKI
TAVOITELINJAT	1. Nuorten osallisuus vahvistuu	3. Nuoret etenevät sujuvasti eri koulutusasteille	5. Nuorilla on riittävät valmiudet, palvelut ja tukiverkostot itsenäiseen elämään
TOIMENPITEET	1.1. Vahvistetaan nuorten elämänhallinnan taitoja	3.1. Luodaan nuorille mahdollisuuksia joustavaan ja innostavaan oppimiseen	5.1. Kehitetään nuorten arjen ja talouden hallinnan taitoja sekä itsenäistä pärjäämistä tukevia palveluita
	1.2. Lisätään nuorten mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti oman elinympäristönsä sekä palveluiden suunnitteluun	3.2. Vahvistetaan opiskelija- ja oppilashuoltoa	5.2. Vahvistetaan uudelle paikkakunnalle siirtyneen nuoren sosiaalisia tukiverkostoja
	1.3. Vahvistetaan yhteisöllisyyttä kouluympäristössä	3.3. Kehitetään opinto-ohjauksen ja urasuunnittelun toimintamuotoja	5.3. Lisätään itsenäistyvien nuorten asumisolojen turvallisuutta ja viihtyvyyttä
	1.4. Tuetaan vanhemmuutta	4. Nuoret siirtyvät sujuvasti työelämään	
	2. Nuorten palveluiden saatavuus paranee	4.1. Vahvistetaan nuorten työelämä tietoutta	
	2.1. Kehitetään nuorten hyvinvointia tukevia monialaisia matalan kynnyksen palveluita	4.2. Vahvistetaan koulutuksen työelämäyhteyksiä	
	2.2. Kehitetään matalan kynnyksen harrastustoimintaa	4.3. Tuetaan nuoria hankkimaan ammatillinen koulutus sekä edistetään ammatillisesti koulutettujen nuorten siirtymistä työelämään	

Julkaisusarjan nimi ja numero Elinvoimaa alueelle 11/2012					
Vastuualue Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri					
Tekijät Heli Niemi		Julkaisu-aika Marraskuu 2012			
		Kustantaja /Julkaisija Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus			
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015 -hanke (ESR)			
Julkaisun nimi Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015					
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2015 tavoitteena on: 1) parantaa Lapin nuorten hyvinvointia, tukea nuorten kasvua ja ehkäistä nuorten syrjäytymistä, 2) luoda kokonaisvaltainen näkemys nuorten monialaisten palvelujen järjestämisestä sekä 3) lisätä nuorten palveluja tuottavien monialaisten toimijoiden välistä yhteistyötä. Ohjelman lähtökohtana toimii nuorisolaki, joka koskee kaikkia alle 29-vuotiaita lapsia ja nuoria. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnallisen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 sekä nuorisotakuun alueellisia ja paikallisia tavoitteita.</p> <p>Kehittämisohjelma luo yhtenäisen kehikon nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja palveluiden kehittämiseksi koko Lapin alueella. Se tarjoaa konkreettisen työvälineen kuntien nuorten ohjaus- ja palveluverkostoille sekä kaikille nuorten parissa toimiville ammattilaisille, alueviranomaisille ja päättäjille. Toimenpiteiden toteutuessa kehittämisohjelmasta hyötyvät Lapin nuoret, joiden hyvinvointi, elinolot ja palvelut paranevat.</p> <p>Kehittämisohjelma on laadittu maakunnallisena verkostoyhteistyönä, ja se pohjautuu lappilaisten toimijoiden tuottamaan kokemus- ja asiantuntijatietoon. Valmisteluun on osallistunut laaja ja monialainen joukko nuorten parissa toimivia käytännön ammattilaisia, järjestö- ja hanketoimijoita, aluehallinnon edustajia, tutkijoita sekä nuoria eri puolilta Lappia.</p> <p>Lapin nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2015 sisältää kolme toimenpidekokonaisuutta: 1) yhteisöllisyys voimavarana, 2) sujuva koulutus- ja työllistymispolku sekä 3) itsenäinen arki. Toimenpidekokonaisuudet sisältävät yhteensä viisi tavoitelinjaa ja kaikkiaan 15 toimenpidettä. Toimenpidekokonaisuuksia toteutetaan alueellisena ja paikallisena monialaisena yhteistyönä huomioiden ohjelman läpäisevät arvot; yhteistyö, välittäminen ja luovuus. Toimenpiteiden toteutumisen visiona vuoteen 2015 on: Turvallisesti tulevaisuuteen tähtäävä nuori, jonka tukena on ennakoiva, nopeasti reagoiva ja yksilölliset tarpeet huomioon ottava laaja-alainen palvelujärjestelmä.</p> <p>Kehittämisohjelma on laadittu Lapin ELY-keskuksen toteuttamassa hankkeessa, joka on rahoitettu Euroopan sosiaalirahaston varoin.</p>					
<p>Asiasanat (YSA:n mukaan)</p> <p>Nuorisopolitiikka, nuorten hyvinvointi, nuorten syrjäytyminen, monialainen yhteistyö, nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, kehittämisohjelma, Lappi, aluekehitys</p>					
ISBN (painettu) 978-952-257-663-7	ISBN (PDF) 978-952-257-664-4	ISSN-L 2242-282X	ISSN (painettu) 2242-282X	ISSN (verkkopainettu) 2242-2838	
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-664-4		Kieli Suomi	Sivumäärä 52
<p>Julkaisun tilaukset</p> <p>Lapin ELY-keskus, PL 8060, 96101 Rovaniemi, Sähköposti: tiedotus.lappi@ely-keskus.fi Julkaisu on saatavana myös verkossa: www.ely-keskus.fi/julkaisut sekä www.doria.fi</p>					
Kustannuspaikka ja -aika Lappi 2012			Painotalo Kopijyvä Oy		

ELINVOIMAA ALUEELLE 11 | 2012
LAPIN NUORISOPOLITIIKAN KEHITTÄMISOHJELMA 2015
Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-663-7 (painettu)
ISBN 978-952-257-664-4 (PDF)

ISSN-L 2242-282X
ISSN 2242-282X (painettu)
ISSN 2242-2838 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-664-4

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto